

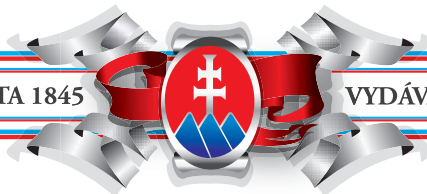

SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

Ročník 28
49/2013
8. december 2013

L. Štúr

ZALOŽIL EUDOVÍT ŠTÚR 1. AUGUSTA 1845

VYDÁVA MATICA SLOVENSKÁ

Cena 0,50 €

MATICA NAVRHUJE PÔDU
PRE NEPRISPÔSOBIVÝCH
Strana 4.

HNILOBA SYNDIKÁTU NOVINÁROV
SA VYVALILA NA POVRCH
Strana 5.

SLOVÁCI POTREBUJÚ
TROJITÉ SEBAVEDOMIE
Strana 6.

HISTORICKÉ NÁVRATY
K VIEDENSKEJ ARBITRÁŽI
Strana 8. a 11.

DUCHOVNÁ MISIA MEDZI
KRAJANMI V AMERIKE
Strana 10.

SLOVO O SLOVENSKU

Divákov jednej súkromnej televízie možno prekvapilo, že počas troch dní mohli trikrát zhladnúť dokument o Alexandrovi Dubčekovi. Vystupovali v ňom hneď traja svedkovia, dnes autori matičných médií. Vo filme sa neraz spomína Matica slovenská. Synovia pripomenuli, ako Alexander Dubček podporil Maticu, aká veľká udalosť to bola, keď prišiel do Martina na jej Prahou zakázané oslavy. Autori Slovenských národných novín – doc. Pavol Pollák a prof. Ivan Lалуha – poskytli zo svojich archívov dokumentárne fotografie – dokumenty o Alexandrovi Dubčekovi. Jednoznačne vypovedali, akú úlohu hralo národné čítanie v Dubčekovom živote – nielen súkromnom, ale i politickom.

Film priblížil aj doslova fascinujúci príbeh udeľovania čestného doktorátu Alexandrovi Dubčekovi pri príležitosti 90. výročia založenia univerzity v Bologni a tiež jeho prejav, ktorý je neprávom zabúdaný. Alexander Dubček vo vtedajších podmienkach ako prvý vyhlásil prináležitost', neoddeliteľnosť Československa od demokratickej Európy a od demokracie, humanizmu, ľudských práv. Dubček sa v tomto prejave v najstaršej európskej univerzite a v najlepšie spravovanom meste v Taliansku ukázal ako štátnik a politik európskeho rozmeru.

To, čo formuloval, dávalo jasne najavo, že socialistický tábor a jeho princípy sa stávajú minulosťou, rozpadáva sa a nemožno na ňom stavať budúcnosť. Rozsiahlo citoval bengálskeho nositeľa Nobelovej ceny Thákura. Ešte dnes, v novembri 2013 sa Thákurove slová o slobode a zákone cítujú napríklad na práve otvorenej výstave výtvarníka Daniela Fišera. Dubček ich vyslovil prorocky v novembri 1988 – a zásluhou prof. I. Láluha a D. Machalu o dvadsať rokov vyšla publikácia, ktorá nám to všetko dopodrobna pripomenula. A v novembri 2013 nám to zasa ukázali v televízii – súkromnej.

Dušan D. KERNÝ

R - 2013052

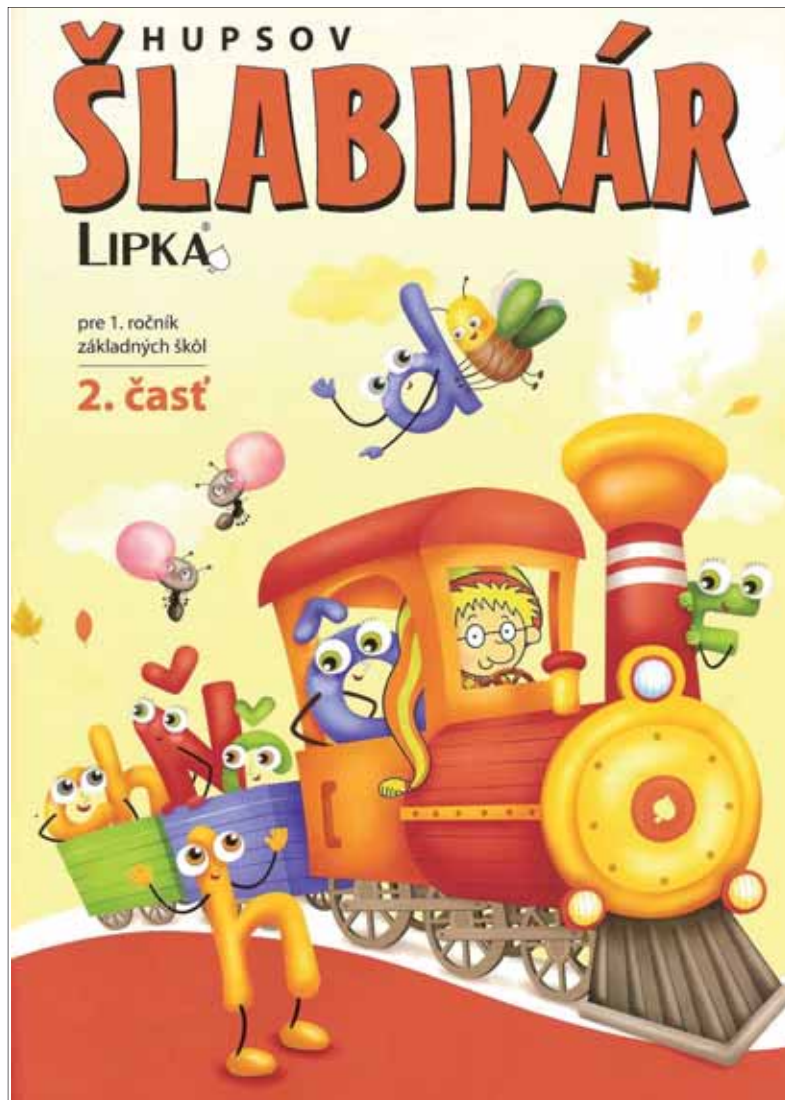

Nový Hupsov šlabikár Lipka dezorientuje najmenších školákov v ich prirodzenosti

Spoločenská korektnosť už od prvej triedy

Eva ZELENAYOVÁ – Foto: Sken zo Šlabikára pre 1. triedy

Základným a stredným školám dlhodobo chýbajú učebnice. Aj pred začiatkom tohto školského roku bolo známe, že školy si budú musieť poradiť bez trinástich učebníc. Pred začiatkom letných prázdnin rezort školstva oznámil, že šlabikár Lipka nebude. Takmer tisícke základných škôl hrozilo, že nebudú mať pre prvákov šlabikáre. Táto situácia vznikla preto, lebo jedna z autoriek odstúpila od licenčnej zmluvy s vydavateľstvom Aitec, ktoré šlabikár pripravovalo.

Rezortné ministerstvo koncom júna vyhlásilo rýchlu verejnú súťaž, začiatkom augusta vybrali staronového vydavateľa firmu Aitec a hneď aj podpísali novú zmluvu. Do súťaže sa nezapojilo vydavateľstvo Orbis Pictus, ktoré má v ponuke dva šlabikáre, lebo podľa vyjadrenia jeho riaditeľa Stanislava Madarása „príprava kvalitnej učebnice trvá dva až tri roky“. A v tomto prípade išlo o mesiace – len o dva mesiace!

ČUDNÉ VZORY

Školy si môžu vyberať z troch šlabikárov, ktoré dotuje rezort školstva. Tí, čo si objednali šlabikár Lipka, dostali Hupsov šlabikár. Podľa riaditeľa cirkevnej základnej školy (ZŠ) v bratislavskej Karlovej Vsi Jána Horeckého „šlabikárom Lipka sa tiahla niť hodnoty rodiny, Hupsovým šlabikárom Lipka nás sprevádza škriatok Hups, ktorý nie je začlenený do žiadnych vzťahov“. Deťom sa už v prvej triede predkladajú vzory neúplných rodín. Príkladom je článok zo šlabikára k písmenu Ž: „Volám sa Žigmund a moja mama Žofia. Má krásne vlasy. Sú čierne ako žúzoľ. S mamičkou žijeme sami dvaja. Ocko si ma bráva cez vikend. Mamičke býva smutno. Žijeme na prízemí. Nad nami býva ujo Žubajík. Občas pomáha mamičke s vodou alebo žiarovkou a elektrinou. Pred pol rokom požiadal ujo Žubajík mamičku o ruku. Najprv bola prekvapená. Potom sa potešila. Už to pre mňa od zajtra nebude len ujo Žubajík, ale druhý ocko. Zajtra sa oženi

s mojou mamičkou. Teraz budem mať ocka aj cez vikend, aj cez týždeň.“

BEZPOHLAVNÝ HUPS

Hovorca ministra školstva Michal Kaliňák na otázku SNN, kto alebo čo je Hups, odpovedal: „Postavička Hupsa je ústrednou postavou motivačných textov pri jednotlivých písmenkách v šlabikári. Jeho úlohou je motivovať žiakov na čítanie. Postavičku škriatka autorka G. Futová zvolila preto, aby sa predišlo diskriminácii pohlaví, aby správanie Hupsa nebolo pripisované ani chlapcom, ani dievčatám, ale vo všeobecnosti deťom.“

Kaliňák tvrdí, že v šlabikári sa „nenachádzajú žiadne texty ani úlohy a cvičenia, ktoré by boli v rozpore s ideálnou rodinou“. Na otázku, či je v súlade s požiadavkami Štátneho vzdelávacieho programu, odpovedal: „Šlabikár je koncipovaný v súlade s požiadavkami platného Štátneho vzdelávacieho programu. Bol komplexne posúdený deviatimi lektormi. Lektori posudzovali učebnicu v šiestich kategóriách: I. Súlad so ŠVP, II. Rozvoj osobnosti, III. Výber a spracovanie obsahu, IV. Didaktické spracovanie, V. Grafická úprava a VI. Spoločenská korektnosť.“

Minister školstva D. Čaplovič zareagoval praktickejšie ako jeho hovorca. Stretne sa s autormi šlabikára a posúdi ho. Rozhodne do troch týždňov. Azda k tomu prispel aj záujem SNN.

3 OTÁZKY PRE:

Štefana PETEJU, majiteľa jedinečnej zbierky šlabikárov z Bardejova

Kniha s mimoriadnym poslaním a zmyslom

• Ste majiteľom nezvyčajnej zbierky šlabikárov z celého sveta. Vo vašej zbierke sa nachádza aj najstarší slovenský šlabikár z roku 1896. Čím vás tieto prvé školské učebnice zaujali, že ste sa stali ich zberateľom?

Tak ako väčšina príbehov aj ten môj zberateľský sa začal náhodou. Pred vyše štvrtstoročím mi jeden z mojich priateľov daroval nezvyčajný dar – výtlačok šlabikára. Kniha, s ktorou sa stretol každý z nás v školských laviciach, vo mne prebudila nielen spomienky na časy dávno minulé, ale niečo oveľa väčšie – záujem a odhodlanosť venovať tejto knižke svoj voľný

čas a pochopiť jej dôležitosť i zmysel v našom živote.

• Vo svojej zbierke máte šlabikáre z celého sveta. Čo majú spoločné?

Spoločným znakom všetkých šlabikárov, bez rozdielu krajiny a kontinentu, je ich úprimnosť, ktorou sa prihovárajú deťom na celom svete. Univerzálnosť tejto knižky je zreteľná takmer vo všetkých jej vydaniach a je badateľná bez ohľadu na to, či človek rozumie alebo nerozumie jazyku, v ktorom je napísaná.

• Ste jediným zberateľom šlabikárov na Slovensku?

Podľa mojich vedomostí som momentálne jediným zberateľom šlabikárov u nás. Moja zbierka obsahuje vyše šesťsto exemplárov z každého kontinentu. Lenže čo ma v poslednom čase naplňa ešte viac ako pokračovanie v zháňaní chýbajúcich exemplárov, je obrovský záujem o moju zbierku tak medzi školákmi, ako aj dospelými. Ak máte chuť vrátiť sa do čias, keď ste sedeli v školských laviciach, navštívte niektorú z mojich výstav šlabikárov, ktoré sú plánované v slovenských mestách počas rokov 2013 a 2014.

Zhovárala sa Eva ZELENAYOVÁ

V SNN 50/2013
SI PREČITATE

■ Najzneužívanejším slovom medzivojnového Československa bolo slovo demokracia
■ Unikátny divadelný fenomén – Radošinské naivné divadlo má päťdesiat rokov
■ Ivan Štelcer je príkladom toho, ako komunistický režim prenasledoval oponentov

Ústav pamäti národa nečakane odmietol aj účasť Jozefa M. Rydla na konferencii o exile František Vnuk oceňuje podporu Slovákov z celého sveta

Maroš SMOLEC, Eva ZELENAYOVÁ

„Odvolaenie udelenia ceny Ústavu pamäti národa mi prinieslo oveľa viacej potešenia než sklamanie. Dostal som množstvo prejavov priateľstva zo Slovenska, z Európy i zo Severnej Ameriky a tie – podobne ako aj príspevky v Slovenských národných novinách – znamenajú pre mňa omnoho viacej než nezhodnosť mojich ideologických nepriateľov,“ uviedol pre náš týždenník historik František Vnuk. Uzatvoril tým úspešné ťaženie nežičlivcov, aby mu Ústav pamäti národa (ÚPN) neudelil cenu za vedecký prínos v roku 2013.

Slovenské národné noviny o tom informovali vo svojom čísle 47. Vnukov pozdrav z Austrálie potvrdil naše konštatovanie, že on sám sa aktívne neusiloval cenu získať. Rozhodla o nej nezávislá komisia ústavu. O pár dní predseda ÚPN Ondrej Krajňák rozhodnutie zmenil.

■ VYSVETLENIE ÚPN

Slovenským národným novinám O. Krajňák poskytol toto vysvetlenie: „Vzal som na vedomie dôvody nezávislej komisie na udelenie ceny Františkovi Vnukovi za jeho hodnotenie obdobia komunistického režimu. Keďže poslaním ÚPN je nestranné hodnotenie obdobia neslobody od roku 1939 – 1989 ako jedného celku, využil som svoju kompetenciu štatutára a nakoniec

som sa rozhodol Cenu Ústavu pamäti národa v kategórii vedecký prínos v roku 2013 neudelieť. Minulosť mnohých historikov, ktorých komisia vyberala na udelenie ceny za vedecký prínos, je spájaná s bývalým členstvom v Komunistickej strane. Ani historická obec na Slovensku nie je v hodnotení obdobia Slovenského štátu schopná objektívne zhodnotiť historické realie. Z tejto perspektívy cena za vedecký prínos pre ktoréhokoľvek renomovaného slovenského historika by bola viac vedeckou popravou ako ocenením. Prvoradou úlohou ÚPN je úplné a nestranné hodnotenie doby neslobody. Úlohou ÚPN je dokumentovať zločiny fašizmu aj komunizmu. Naša minulosť je poznačená aj tragickými osudmi

židovského obyvateľstva. Preto nie je našou úlohou hľadať skratky na ceste vyrovnania sa s dobou neslobody. Nie je úlohou ÚPN hľadať ospravednenie zločinov tých, ktorí sú zodpovední za deportácie židovského obyvateľstva či deportácie odporcov komunizmu do gulagov. Z tohto pohľadu aj ÚPN musí prekročiť svoj tieň, aby sa stal pre všetkých prenasledovaných a pre celý národ garantom objektívneho hodnotenia oboch režimov. Nominácia doc. Františka Vnuka na cenu za vedecký prínos z hľadiska jeho subjektívneho hodnotenia obdobia Slovenského štátu nepatrila na pôdu ÚPN. Z ľudského hľadiska má každý človek aj historik právo na svoj názor a ÚPN ho rešpektuje. Ale každý za svoj názor musí niesť

aj osobnú zodpovednosť. Významný slovenský organista, pedagóg a profesor Ferdinand Klinda má na celú záležitosť iný názor, ktorý tľmočil listom aj predsedovi ÚPN.

■ SKUPINKA ZASTRAŠUJE

„Ustúpili ste tlakom a dali sa zastrážiť skupinkou ľudí, ktorí vždy tvorili okrajový element v slovenskej spoločnosti a históriu vykladajú jednostranne vo svoj prospech. Nedemokraticky uznávajú iba jedinu, t. j. svoju pravdu, a teraz si uzurpujú monopol na rozhodovanie o obsahu skutočnej pamäti národa, stavajúc sa arogantne a neprávo do pozície väčšiny spoločnosti.“

Klindove slová sa nepriamo potvrdili aj v ďalšom aktuálnom rozhodnutí ÚPN, ktorý odmietol účasť slovenského exulanta a bývalého poslancu NR SR J. M. Rydla na konferencii Politický exil z krajín strednej a východnej Európy. O. Krajňák to pre SNN komentoval: „Snahou organizátorov konferencie bolo vytvoriť priestor na prezentáciu výsledkov vedeckého výskumu

v oblasti dejín politického exilu z krajín strednej a východnej Európy. Pozvanie nakoniec prijali účastníci z dvanástich krajín Európy, ako aj z USA a z Kanady. Stanovením témy vyplávali na povrch dlhoročné napäté vzťahy medzi jednotlivými skupinami v zahraničnom exile i medzi historikmi, ktoré žiaľ aj dvadsaťpäť rokov po páde komunistického režimu stále pretrvávajú. Na tejto ‚kauze‘ sa podpísali aj polutovaniahodné snahy niektorých historikov o ostrakizáciu svojich kolegov namiesto vedeckej diskusie, oslobodenej od osobných animozít. Celá záležitosť bola s pánom J. M. Rydlom priebežne konzultovaná aj s organizátormi konferencie a podrobnosti som sa dozvedel až neskôr. Príslušné rozhodnutia sme učinili aj vzhľadom na našich zahraničných spoluzorganizátorov, ktorí pochopiteľne spoluzrohodovali o programe konferencie.“

Azda bude ÚPN rovnako postupovať aj voči médiami protežovaným historikom, ktorých vychovala komunistická strana.

Štát nebude rozdávať – aj dávku v hmotnej núdzi si treba zaslúžiť Prínosná norma pre samosprávu

Martin MITOŠINKA – Foto: archív

Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR pripravilo novelu zákona o hmotnej núdzi, platnú od budúceho roka. Zavádza poriadok, zásluhovosť a odstraňuje poberanie peňazí za nič. Základná dávka v hmotnej núdzi 61,60 eura sa bude od začiatku budúceho roka vyplácať len tým plnoletým sociálne odkázaným osobám, ktoré mesačne odpracujú v rámci malých obecných služieb alebo dobrovoľníckych prác tridsaťdva hodín.

Zákon po prvom schválení do parlamentu vrátil prezident I. Gašparovič. Podľa neho nie je v súlade s Ústavou SR. Rovnaký názor mala opozícia, ale napr. aj bývalá ministerka sociálnych vecí za SMER-SD. Poslanci napokon prezidentovo veto odmietli a zákon definitívne schválili.

Veľká zodpovednosť za zapájanie sa ľudí v hmotnej núdzi do práce sa tak výrazne presúva na samotné obce, ktoré to však prijímajú s rozpakmi. Bude totiž len na obciach, ako dokážu aplikovať tento zákon v praxi. Pri troche úsilia bude táto novela pre primátorov a starostov dobrou oporou pri zapájaní občanov v hmotnej núdzi do prác na prospech obce. Treba veriť, že starostovia v spolupráci s úradmi práce nebudú mať problém nájsť

zmysluplnú a prínosnú prácu pre týchto našich spoluobčanov. Veď koľko obcí zápasí povedzme s čiernymi skládkami a s ďalšími problémami, na ktorých odstránenie niet ľudí?

■ PODPORNÉ POČTY

Dávky v hmotnej núdzi teraz poberá 185 tisíc občanov. Ak každý odpracuje 32 hodín mesačne, respektíve 8 hodín týždenne, čo sú akoby štyri pracovné dni, pôjde celkom o 5,9 milióna odpracovaných hodín mesačne, čo sa v našich obciach musí prejavovať. Ľudia bez práce si obnovia alebo získajú pracovné návyky a priblížia sa k normálnemu životnému štandardu.

Dávku v hmotnej núdzi si musia zaslúžiť a urobiť niečo užitočné

pre obec, jej vzhľad a jej okolie. Kritika opozície o ich diskriminovaní neobstojí, pretože novela ráta s tým, že práca má byť takýmto ľudom ponúknutá. Ak sa tak nestane, na ich dávku v hmotnej núdzi nikto nesiahne.

Zákomom sa zabezpečí adresnosť, zásluhovosť, ako aj ochrana tých, ktorí si vlastným pričinením nemôžu alebo nevedia zabezpečiť alebo zvýšiť príjem vlastnou prácou.

Novela z dielne ministerstva vymedzuje pojem domácnosť a členov domácnosti, ktorí sa na účely posúdenia hmotnej núdze spoločne posudzujú. Výška dávky by mala podľa návrhu závisieť od aktivity plnoletého práceschopného člena domácnosti. Za takúto osobu sa budú považovať aj deti

nad 25 rokov, ktoré žijú s rodičmi v jednej domácnosti a študujú dennou formou štúdia.

■ RUŠIA BEZTRESTNOSŤ

Za povšimnutie tiež stojí, že novelou sa ruší priestupková imunita sociálne odkázaných. Končí sa ich nepostihnutelnosť a pokuty budú vymožitelné z ich príjmu. Ak dostanú pokutu, budú ju mu-

sieť zaplatiť zo sociálnych dávok. Novelou sa upravuje aj možnosť získať príspevok na bývanie pre občanov v hmotnej núdzi, ktorí žijú vo vymedzených zariadeniach sociálnych služieb alebo sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately, ktorých cieľom je zabezpečenie ubytovania.

V rámci ochrannej funkcie návrh zákona vymedzuje podmienky na vznik nároku na ochranný príspevok, ktorý bude možné poskytnúť na troch úrovniach. Na prvej úrovni bude ochranný príspevok patriť – ak si členovia domácnosti nebudú môcť z objektívnych dôvodov zabezpečiť alebo zvýšiť príjem vlastnou prácou, napríklad ak osoba dosiahla vek potrebný na starobný dôchodok, celodenne a riadne sa stará o osobu s ťažkým zdravotným postihnutím alebo je osamelým rodičom, ktorý sa celodenne stará o dieťa do 31 týždňov. Na druhej úrovni bude patriť členom domácnosti pri dočasnej pracovnej neschopnosti. V prípade, že pôjde o tehotnú ženu od štvrtého mesiaca tehotenstva alebo o rodiča, ktorý sa osobne, celodenne a riadne stará o dieťa do jedného roka veku, ochranný príspevok sa navrhuje na tretej úrovni.

VŠIMLI SME SI

V Slovenských národných novinách č. 46 sme kritizovali STV za reklamný spot, v ktorom hneď ako prvá informácia zaznelo, že Slovensko má päť miliónov obyvateľov. Je ich chvalabohu o vyše štyristotisíc viac a STV si tento stav mala overiť. Len tak „opomenutých“ vyše štyristotisíc obyvateľov nemá ani bohaté Luxembursko.

Nevedomosť zapečatuje oči

Na otázku, prečo túto nesprávnu informáciu už neuvádzajú, odpovedala zodpovedná pracovníčka STV, že pôvodný spot mal 1,20 minúty, a teraz uvádzajú skrátenú verziu, aby divákovi „tolko neotravovali“. Nuž pozitívne informácie nijakého diváka neotravujú, iba ak by bol mizantrop, ba naopak, rád verí, že sú pravdivé. Pravda môže byť aj taká, že sa STV dostal do rúk článok uverejnený v našom týždenníku a patrične sa zamyslela. V skrátené vysielať verziu zaniklo aj dovolávanie sa dôvery diváka a úsilie televízie o pravdivosť. Práve tá predstavuje dosť diskutabilný pojem, pretože dnes pravdu vidí každý inde. Dakto aj v tom, že Slováci a Slovensko neexistujú. Také hlasy by rozhodne publicitu dostať nemali podľa známej ontologickej poučky: Existuje iba to, čo existuje, a neexistuje iba to, čo neexistuje. Zatiaľ neexistuje vôľa relácie Po lampou podporovať pozitíva Slovenska. Česká televízia uviedla televízny cyklus s trífalým názvom České storočie, ktorý mapuje snahy našich západných susedov o vlastný štát od roku 1914 a končí sa monster procesmi päťdesiatych rokov. Cyklus štyroch televíznych filmov priťahol k obrazovkám značný počet divákov a masívne ovplyvňoval ich vlastenectvo. Ďalšie roky cyklus už nemonitoroval, pretože nasledujúci dátum s magickou „8“ – 1968, to už bolo „storočie slovenské“. Aj STV by sa mohla nad podobným projektom zamyslieť. Je predsa zo zákona verejnoprávna a verejnosť má právo na zhrnutie pozitív minulosti v pohodlí svojich obyvateľov. Aby nám bolo jasnejšie, odkiaľ ideme a kam máme smerovať. Aj my sme mali v minulosti veľkých duchov a bolo by nevďakom ich odkaz nezúvať. Aby som parafrázoval Shakespeara: Ak sa staneme vo svojej nevíšmavosti zatvrdenými, beda nám! Múdry bohovia nám našou vlastnou nevedomosťou zapečatia oči.

Peter JÁNOŠÍK

P. Mešťan: Kusý bol dogmatik marxisticko-leninskej filozofie Normalizátor v ľudsko-právnej rade vlády

Keby to, čo povedal Miroslav Kusý na adresu Pavla Mešťana, vyslovil ktokoľvek iný, bezpochyby by sa to nezaobišlo bez odsúdenia z antisemitizmu. Pavol Mešťan je riaditeľom Múzea židovskej kultúry a do Rady vlády pre ľudské práva ho vymenoval minister diplomacie Miroslav Lajčák, ktorý ľudsko-právnej rade predsedá. Členom rady bol až do stredy 20. novembra aj Miroslav Kusý, no v ten deň sa členstva v rade vzdal.

Prečo sa tak stalo? Na protest proti vymenovaniu Pavla Mešťana. „Mešťan bol hlavný ideológ normalizácie na Slovensku,“ tvrdí Kusý. „Radu vlády pre ľudské práva to dehonestuie a pre mňa je neprijateľné zostať členom,“ vysvetlil svoj postoj Kusý. Mešťan Kusému nezostal nič dlžný. „Kusý bol najdogmatickejší prednášajúci marxisticko-leninskej filozofie na Filozofickej fakulte UK, ktorú som absolvoval. Ak on môže byť členom, mám právo byť aj ja,“ nedal sa Mešťan.

■ ZNEPOKOJENÍ VÄZNI

Politickí väzni Zväzu protikomunistického odboja vydali k obom

členom Rady vlády pre ľudské práva stanovisko, v ktorom sa hovorí, že NR SR prijala zákon o nemorálnosti a protiprávnosti komunistického systému, o ktorého upevňovanie sa zaslúžili Mešťan aj Kusý. Preto sú

ČO INÍ NEPÍŠU

znepokojení vymenovaním týchto osôb za členov Rady vlády pre ľudské práva.

Národná rada SR zákonom odsúdila komunistický režim, v ktorom obaja zaujímali dôležité pozície. Kusý v šesťdesiatych rokoch učil na fakulte, bol členom Ústredného výboru Komunistickej strany Slovenska. Patrik k reformným komunistom, a preto ho v roku 1969 vylúčili zo strany. Neskôr podpísal Chartu 77. Mešťan počas socializmu pôsobil ako profesor na bratislavskej Vysokej straneckej škole, ktorá vychovávala nové kádre pre komunistickú stranu. Uverejňoval články, v ktorých napádal Chartu 77.

Mešťan obvinil politológa Kusého z antisemitizmu. Povedal, že „patril medzi popredných bojovníkov

proti Izraelu. Bál som sa naznačiť, že mám niečo spoločné so židovstvom, lebo by som nikdy nebol absolvoval školu,“ citoval denník Sme Mešťana.

■ NESTRÁVITELNÉ SÚSTO

Denník Sme priniesol aj ďalšie zaujímavé informácie v súvislosti s pôsobením Pavla Mešťana. Na jeho prednášku v internáte Mladá garda prišiel Kusý spolu s Jánom Čarnogurským a Milanom Šimečkom. Podľa Čarnogurského sa „Mešťanova prednáška niesla v duchu vtedajších vysokých stranických funkcionárov, útočil na ‚pravičiarov‘ v ČSSR a na naše príspevky v diskusii odpovedal opäť v duchu vtedajšej komunistickej rétoriky“.

Kusý i Mešťan neboli radovými členmi komunistickej strany. Boli v pozíciách, z ktorých sa mimoriadne podieľali na zločinoch proti ľudským právam. Ich účasť v Rade vlády pre ľudské práva je najmä pre politických väzňov komunistického systému nestráviteľným sústom.

Eva ZELENAYOVÁ

Korektnosť takmer ako cunami

Eva ZELENAYOVÁ

Vlna či už politickej alebo spoločenskej korektnosti v ostatnom čase nadobúda silu cunami. Napriek informačným diaľnicam je stále zložitejšie odhaľovať a poukazovať na množstvo rozsiahlej „korektnej“ agendy, ktorá denne zaplavuje spoločnosť a predpisuje jej spôsoby správania sa. Pravda, iba korektného. Presadzovanie požiadaviek skupín LGBTI do legislatívneho rámca sa nedeje len otvoreným spôsobom, teda prijímaním ľudsko-právnych dohovorov so zakomponovanými požiadavkami inakosti. Rozširuje sa pod povrchom. Príkladom môže byť aj prvá učebnica Hupsovho šlabikára Lipka. Postavička Hups je a musí byť podľa predstaviteľov rezortu školstva taká, aby sa predišlo diskriminácii pohlaví. Sprá-

vanie Hupsa nemá byť pripisované ani chlapcom, ani dievčatám, ale vo všeobecnosti deťom. Nový šlabikár vznikol v chvate, za pozoruhodných okolností. Kým na podobnú učebnicu podľa odborníkov sú potrebné dva až tri roky, nový šlabikár bol hotový za rekordné dva mesiace. Hupsov šlabikár Lipka už nereflekтуje vzor rodiny ako šlabikár Lipka, neupevňuje povedomie dieťaťa, že patrí do rodiny, ale naopak. V šlabikári Lipka „je téma rodiny podaná v atmosfére lásky, úcty, pokoja, radosti, harmónie a šťastia“, hovorí riaditeľ jednej bratislavskej základnej školy Ján Horecký. A pripomína, že nielen Hups nie je začlenený do žiadnych vzťahov, ale ani deti. Niektorí rodičia sú z toho zmätení, niektorým sa zdajú nové učebnice chaotické, pýtajú

sa, kto je to Hups, a domnievajú sa, že školy objednávajú najlacnejšie učebnice.

Tvrdenie hovorca ministra školstva Michala Kaliňáka, že v šlabikári sa nenachádzajú texty,

KOMENTÁR

ktoré by boli v rozpore s ideálnou rodinou, nemusí byť objektívna pravda. Potvrďuje to citát z tejto učebnice, uverejnený 1. strane tohto vydania SNN. Sotva môžeme považovať za ideálnu rodinu, keď syn sa stretáva s otcom len raz za týždeň, keď mama sa ide vydávať za uja, ktorý jej pomáha..., a už nebude mať otca len raz za týždeň.

Útok na rodinu je útokom na morálku. Rozklad morálky je zasa príčinou všetkých zlyhaní vo fungo-

vaní spoločnosti. V celosvetovom meradle sa to už prejavilo v podobe finančnej a hospodárskej krízy. Nemecká spisovateľka Gabriele Kuby nedávno povedala, že ešte nikdy doteraz sa mravná asanácia nepresadzovala zákonnou cestou. A zda nikdy dosiaľ sa nekradlo deťom detstvo tak ako v súčasnosti. Má všetky predpoklady vstúpiť dieťaťu od útleho veku predstavy, že normálne je, ak mama je sama, ak nemá rodinu, že je normálne nerozoznávať chlapcov a dievčatá. Hupsov šlabikár Lipka podľa hovorca ministra je nielenže v súlade so Štátnym vzdelávacím programom, ale vraj aj rešpektuje všeobecné i špecifické ciele výchovy a vzdelávania i najmodernejšie trendy vo vzdelávaní. A zrejme za najdôležitejšie sa dnes považuje dodržiavanie spoločenskej korektnosti.

Po vzniku prvej Č-SR košický biskup Jozef Čársky identifikoval aj naše súčasné problémy, keď povedal: „Kto odopiera právo rodičom riadiť proces školskej výchovy, musí odopierať i existenčné právo manželstva, ktorého podkladom je práve výchova detí.“

Biskup považoval právo rodičov na výchovu detí ako prvotné a priame a právo štátu za druhotné a nepriame. Zdôvodnil to skutočnosťou, že rodina jestvovala skôr ako štát. Že rodiny sa zomkli a utvorili štát nie preto, aby mu svoje práva odovzdali, ale preto, aby si ich pomocou štátu chránili. Zdá sa, že máme na čom stavať. Z čoho sa učiť. Nepodliehať módnym vlnám, lebo tie prídu a odídu, a po takých cunami zvykne zostať spúšť.

Zo spôsobu, akým bol do škôl posunutý Hupsov šlabikár Lipka a z jeho obsahu vyplýva, že ide najskôr o súčasť šírenia filozofie rodovej rovnosti. Štát sa zmocňuje výchovy detí bez akejkoľvek nadväznosti na domácu kultúru a národné tradície. Vzniká čosi, čo sme tu už mali. Dvojkoľajnosť. Ale to bolo za totality, keď sa deti v škole učili, že človek vznikol z opice, a doma tvrdili, že ho stvoril Boh. To tiež bolo moderné, možno i špecifické. Ale ideologické. Vari sa po dvadsiatich štyroch rokoch, keď sme nadobudli slobodu, nevraciam spať?

Odmietajú podávanú ruku

Maroš M. BANČEJ

V ostatnom čase sa mi zdalo, ako keby dlhotrvajúce škriepky a animozita medzi spisovateľmi z jednotlivých spisovateľských organizácií pomaly ustávali a ľudia pera sa konečne púšťali do konštruktívnej diskusie. Nevie, možno ma takto optimisticky naladil knižný veľtrh Bibliotéka. Pár dní po Bibliotéke prišlo vytriezvenie. Do rúk sa mi dostal článok Petra Juščáka Spisovateľa pred ďalšou hrubou čiarou. Vyšiel v istom mienkotvornom denníku a ja som chvíľu hľbal nad tým, akú že to hrubú čiaru má autor na mysli. Nakoniec som skonštatoval, že hrubý je akurát tak štýl spomínaného komentára, kde sa autor z pozície „bojovníka za porozumenie, humanizmus a toleranciu“ naväza nielen do Spolku slovenských spisovateľov (SSS), ale

aj do súčasného vedenia Asociácie organizácií spisovateľov Slovenska (AOSS) a dokonca spomína aj Slovenské národné noviny, ktoré podľa Juščáka robia na Obec spisovateľov Slovenska „mediálne útoky“. V de-

POZNÁMKA

cembri 1989 sa na mimoriadnom zjazde Zväzu slovenských spisovateľov, ktorý sa rozhodol očistiť svoju organizáciu od prednovembrovej komunistickej ideológie a transformovať sa na Spolok slovenských spisovateľov, odčlenila skupina účastníkov.

Dôvodom bolo najmä ich animozita voči národným postojom väčšiny členov novovzniknutého SSS. V článku Petra Juščáka nájdeme

povinný nacionalistický cvik smerom na ideových odporcov, posilnený navyše formuláciou citujem: (matičné) vedenie spolku. Veď kopnúť si do Matice slovenskej je módné a v istých kruhoch doslova žiadané. Predsedu AOSS Ľuba Beláka neváha autor označiť ako „penzionovaného speváka“. Len tak medzi nami. Čo dnes ľudia vnímajú s väčším podozrením? Penzionovaného speváka alebo činného developera a obchodníka s realitami? Veď aj bolo všetko v poriadku, keď sa staré vedenie AOSS, v ktorom mal autor „hrubej čiar“ dôležitú, ba priam kľúčovú funkciu, bratsky dohodlo s „nacionalistami“ z bývalého vedenia SSS na zašantročení budovy na Laurinskej 2, patriacej spisovateľom.

A prečo ten medializovaný vý-

krik? Žeby kvôli trestnému oznámeniu na neznámeho páchatela? Nie, to sa prešlo cudným mlčaním. Zástupným dôvodom je to, že sa „penzionovaný spevák“ Belák opovážil ponúknuť členom Obce spisovateľov Slovenska, ktorej je Juščák predsedom, priestor v Literárnom dvojtyždenníku. Opakujem členom, nie vedeniu... Išlo a ide tu zrejme o v úvode spomínanú diskusiu a vzájomné hľadanie spoločných postupov voči príslušným štruktúram, nech sú akejkoľvek stránickej príslušnosti, keďže spisovatelia za posledných dvadsať rokov prišli takmer o všetko, a nie je to len kaštieľ v Budmericiach. No nič, predseda Obce rozhodol. Aj tak sa dá opluť podávaná ruka. Ostatne, sám Peter Juščák vo svojej knihe Som Ťukot píše:

„Aj vzdelený a múdry sa môže zaseknúť – ako Halali, a to je hotové nešťastie. Môže s ním hovoriť o čomkoľvek, ale keď dôjdeš k jeho tvrdéj téme – je koniec. Rozum ide nabok, zásek je zo železobetónu.“ Toto mal autor napísať do perexu svojej „hrubej čiar“ a hneď by bolo všetko jasné.

AKO BOLO, ČO BOLO

V ostatnom čase sa často stretávam s traumatológom Milanom Očenášom, ktorý strávil osem penzistických rokov ako aktívny chirurg v najzaostalejších častiach Afriky. Celkom si tam zvykol. Náš popredný traumatológ sa musel odtiaľ vrátiť pre problémy so srdcom. O jeho chorobe tamjší lekári nemali ani poňatia. Nebolo tam jediného odborníka, ktorý by niečo vedel o arytmií. V Južnom Sudáne alebo v Burundi totiž takéto choroby neexistujú.

Samotný Milan Očenáš nevidel za celý čas ani jeden infarkt myokardu a zriedka sa stretol aj s rakovinou.

Zdravotné problémy domorodcov súviseli s tropickými chorobami, ktoré boli vlastné miestnemu horúcemu podnebiu, s nečistou vodou obsahujúcou množstvo parazitov, mizernou hygienou, hlúpymi zvykmi a krutými prírodnými podmienkami. Naše civilizačné choroby tu nepoznali.

Prečo?

Skúsený traumatológ tvrdí, že to mohli najskôr spôsobiť čisté prírodné podmienky, život bez stálega stresu a najmä chudobná, ale prirodzená str-

tento akýmsi zázrakom prežil. Milan Očenáš urobil počas svojho pôsobenia v Mapuorbite okolo dvetisíc veľkých a päťtisíc malých chirurgických zákrokov a nezaznamenal ani jedinú

organizmus bojoval ako lev. Pri ťažších prípadoch zázračne zabraľ obyčajný penicilín.

U nás je situácia iná. Antibiotiká nezaberajú. Stávame sa na ne rezistentní. Kým mi kedy-

vaní a keď sem-tam niekto svoje lieky nedobral, baktérie si na ne zvykli, zrezistentneli.

Dokrmovanie zvierat antibiotikami bolo verejný tajomstvo. Nedávno Regionálny úrad verejného zdravotníctva Bratislava oznámil, že na Slovensko prišla z Brazílie dodávka kuracích prís plná antibiotík. Žiaľ, následné kontroly zistili už len to, že vo verejných stravovniach a v školskej jedálni stihli veľkú časť dodávky spotrebovať. Pracovníčka úradu cez rozhlas utešila konzumentov, že ten, kto potraviny jedenkrát či dvakrát skonzumoval, nie je ohrozený. Horšie na celom prípade podľa mňa je, že naše odborné pracovisko sa o nebezpečných potravinách muselo dozvedieť z Česka, pretože, ako priznali, nemáme prístroj na zisťovanie antibiotík v mäse. Koľko sme ich stihli skonzumovať pred kuracimi prsiami z Brazílie, ostáva vlastne vo hviezdach. Podstatné je, že farmaceutické giganty budú môcť vyrobiť ďalšie, ešte silnejšie a drahšie antibiotiká...

O putujúcich antibiotických kurčatách

Peter VALO

va bez škodlivej chémie. Porozprával mi o tom, ako zachraňoval ľažko zraneného dôstojníka, ktorému guľka prestrelila krížovú kosť, kde sa otočila a vletela do konečníka, preletela cez brušnú dutinu, tam prestrelila esovitú kľučku hrubého a osem kľučiek tenkého čreva až napokon uviazla v pečeni. Doktor Očenáš robil, čo mohol, aj keď prežitie pri takomto zranení popieralo všetky zákonitosti medicíny. U nás by človek s takýmto zranením za pár dní zomrel, ale

infekciu operačnej rany. Bolo to neuveriteľné, lebo v európskych supersterilných sálach a sterilnom vzduchu sa infikuje každá štvrtá. A keď bolo treba, obyčajný penicilín urobil zázraky. Prečo? Organizmus v prírode žijúcich ľudí sa s takým liekom nikdy predtým nestretol. Doktor Milan, ako ho černoši volali, vyriešil počas svojej africkej praxe veľa beznádejných prípadov, ktoré sprevádzali ťažké infekcie. Aj keď mu pacientov zvyčajne nosili neskoro, ich

si ako študentovi na internáte nasadila doktorka penicilín, najprv si dala urobiť laboratorne vyšetrenia. Dnes vám širokospektrálne antibiotiká predpíšu bez nich, lebo laboratorne vyšetrenia sú pridrahé. Navyše sme neznáme kvantá liečiv pojedali v mäse, ktoré nám predali v obchode. Niektorí veľkochovatelia zistili, že ich zásluhou totiž jatočné zvieratá, najmä kurčatá, lepšie príberali na váhe. Zjednodušene povedané, začali sme byť preantibiotiko-

SEBAOBRAŇA

Vstup do Slovenského raja by mohol čoskoro vyzerať krajšie ako doteraz. Rómovia z osady Letanovský mlyn, ktorá dlhé roky obmedzovala a odpudzovala turistov pri národnom parku, sa konečne presťahovali do novopostavených domov vo vzdialenom areáli Strelník. Projekt financovala Európska únia a tiež slovenský štátny rozpočet. Lenže po presťahovaní obyvateľov bývalej osady ostal v priestore nehorázný neporiadok, ktorý je hrozbou pre rezerváciu Slovenský raj.

Bordel v Raji

Rómovia sa potešili novému bývaniu. Sú zvyknutí dostávať a brať. Kedy si zvyknú na to, že po sebe nesmú nechať absolútnu spúšť, nevedno.

Stretnutia zástupcov samosprávy Spišských Tomášoviec a Letanoviec, ako aj odborníkov na ochranu životného prostredia zatiaľ nepriniesli východisko. Ak zanechaný rôznorodý odpad z bývalej osady včas neodvezú, môže nastať kontaminácia najbližšieho potoka a odtiaľ priamo vodného systému Slovenského raja, čo by znamenalo ekologickú katastrofu. Bývalá osada Letanovský mlyn sa nachádza v katastri Spišských Tomášoviec. Pre túto obec z toho vyplýva povinnosť vyčistiť smetisko.

„Navrhovala som, aby na brigádu prišiel aspoň jeden dospelý nezamestnaný nájomník z každej bytovky v Strelníku. Za dva či tri dni by stihli očistiť to, čo po sebe zanechali. Nepochodila som,“ povedala starostka Spišských Tomášoviec Zuzana Nebusová. „Nebudeme upratovať po druhých. Každý slušný človek vie, čo má robiť,“ vyhlásil sociálny pracovník v Spišských Tomášovciach Slavomír Gabčo. Upratovanie smetiska si vyžiada asi stovadsať kontajnerov a bude stáť až stotisíc eur.

Odbor životného prostredia Okresného úradu v Spišskej Novej Vsi po obhliadke bývalej osady v Letanovciach eviduje nelegálnu skládku odpadov a Spišským Tomášovciam i Letanovciam nariadil jej odstránenie. Stať by sa to malo do konca roka. Miestne samosprávy chcú požiadať o pomoc aj štát, ktorý prostredníctvom eurofondov výrazne prispel na výstavbu nových bytov pre rómskych osadníkov.

Starostka Spišských Tomášoviec Zuzana Nebusová doplnila: „Bývalá osada je v našom katastri, ale neporiadok zanechali osadníci, ktorí majú trvalý pobyt v Letanovciach. Do Strelníka sa presťahovalo možno aj päťsto nezamestnaných, mali by nastúpiť do bývalej osady a riadne po sebe poupratovať. No ešte teraz pred zimou, ináč to budeme riešiť cez úrad práce!“

Nikto zo samosprávy však nevie, ako by osadníkov prinútil k upratovaniu, keďže mnohí už dávno stratili pracovné návyky, ak vôbec niekedy nejaké mali. Väčšina osadníkov svoje pôvodné chatrče rozobrala a drevo si vzali na kúrenie. Čo však na mieste osady ostalo, o to sa nestarajú. „Drevo je naše, ale všetko ostatné musia pozbierať aktívni pracovníci. My s tým nemáme nič spoločné a nie je to do čoho pozbierať. Chýbajú kontajnery. Teraz sú na rade iní, aby to dali do poriadku,“ zazneli hlasy obyvateľov nových domov v objekte Strelník, ktorí opustili bývalú osadu Letanovský mlyn. Ich odpoveď na otázku, kto odprace smetisko, bola jednoznačná: „My určite nie, nech príde čata pomocníkov z obecných služieb!“ Žiada sa na doplnenie už len opýtať sa, kto tu koho diskriminuje...

Roman KALISKÝ-HRONSKÝ

Rómovia si chcú sami prerozdelovať peniaze z úradov práce Matica: pôdu pre neprispôsobivých

Roman KALISKÝ-HRONSKÝ – Karikatúra: Andrej MIŠANEK

Uprostred informačného hurikánu pri druhom kole volieb predsedov samosprávnych krajov, keď politici a médiá sa zaoberali najmä zvolením Mariana Kotlebu za predsedu VÚC v Banskej Bystrici, zanikli informácie, že niektorí rómski aktivisti prišli s výzvou, aby dávky z úradov práce nerozdeľovali štátne inštitúcie, ale rozdeľovať si ich vraj budú samé akési rómske samosprávy. Okrem toho, že rómske osady majú vajdov a poznáme aj niekoľkých rómskych starostov v niektorých obciach, verejnosť o funkčných rómskych samosprávach zatiaľ nič nepočula.

Počula ale o úžerníctve pri pôžičkách a následnom inkasovaní nehorázných súm z dávok vyplácaných rómskym poberateľom sociálnej výpomoci. Takže niektorí rómski aktivisti chcú, aby štát nevyplácal dávky na úradoch práce. Štát má poukázať peniaze na špeciálne kontá a z tých si peniaze preberú zodpovední predstavitelia rómskych komunít. Asi nie úžerníci, tí by azda až takto otvorene svoje zločiny nepáchali. Aj keď...

■ OTÁZNIKY ZA MILIÓNNI

Prebehlo to éterom takmer nebadane, ale práve preto je to pozoruhodné. Potichu sa tu v úzadí štartuje motor, ktorý raz môže rozbehnúť veľkú karavánu ťažkých mechanizmov. Obviňovanie sa politikov takzvaných štandardných strán, kto a koľko nesie zodpovednosť za víťazstvo M. Kotlebu v srdci Slovenska, opäť len potvrdzuje, že páni oficiálne platení zo štátneho rozpočtu sa nepozerajú do budúcnosti a za minulosť nechcú niesť zodpovednosť. Je iba otázkou času, keď odpovedou na takého správania sa politikov nebudú len protestné prejavy občanov vo voľbách. Prídu aj kroky niektorých vzdelaných a informovaných zástupcov rómskej komunity, ktorí sa budú dožadovať primeraného vplyvu na prerozdeľovanie peňazí určených na pomoc rómskej menšine.

Nie je tajomstvom, že rómski aktivisti spolu s predstaviteľmi občianskych organizácií upozornili už dávnejšie na fakt, že suma okolo dvesto miliónov eur z fondov Európskej únie, určená na pomoc rómskej komunite, sa akosi rozplynula nevedno kde. Mimovládne organizácie, ktoré ako občianske združenia predstavujú tzv. tretí sektor, obviňujú

predchádzajúce i súčasnú vládu. Štátne orgány odpovedajú tým, že peniaze pretiekli práve cez tretí sektor.

■ VINNÍK POLLÁK?

Po nedávnych župných voľbách predstaviteľia pravice v súvislosti so zvolením župana M. Kotlebu zaútočili na vládnú Smer-SD aj argumentom, že vládna strana ustanovila za splnomocnenca pre rómske komunity predstaviteľa parlamentného zoskupenia OĽaNO. Tým je Peter Pollák, ktorý toho zatiaľ vo funkcii veľa nestihol, ale viniť ho za všetko, čo tu politici zanedbávali vyše dve desaťročia od vzniku samostatnej Slovenskej republiky a takmer štvrtstoročie od zmeny politického režimu, to je veľká demagogia. Prítom predložil návrh rómskej reformy v duchu porekadla: Bez práce, nie sú koláče. To nie je zanedbateľné. Rovnako spolupracoval na už definitívne schválenom zákone

o hmotnej núdzi, podľa ktorého bude musieť ich poberateľ odpracovať 32 hodín na verejnoprospešných prácach za dávku takmer 62 eur.

Možno aj preto, samotný splnomocnenec vlády SR pre rómske komunity Peter Pollák dostal výhrady k svojmu pôsobeniu aj zo strany Rómov, no nesúhlasí napríklad s kritikou predsedu Strany rómskej únie Františka Tanka. Splnomocnenec sa už dávnejšie vyjadril, že Strana rómskej únie podľa svojich zverejnených vyjadrení nepochopila snahu komplexne a spravodlivo riešiť dlhodobé problémy sociálne znevýhodnených obyvateľov.

■ KRITICI REFORMY

Podľa splnomocnenca tí, ktorí podporujú zachovanie súčasného stavu segregovaných komunít a odmietajú zavedenie zmien, škodia práve ľuďom, ktorí zápasia s existenčnými problémami. Rómska reforma sa vraj

neobmedzuje len na sociálny systém dávok, ale navrhuje aj také zmeny v sociálnom systéme, ktoré pomôžu vyčleniť sa z extrémnej chudoby občanom, ktorí si plnia svoje povinnosti voči spoločnosti. Splnomocnenec Pollák tvrdí, že opatrenia v reforme vyvolávajú nevládu a nespokojnosť najmä u ľudí správcov sa nezodpovedne voči svojej rodine, blízkeho okoliu a štátu, ale chcú využívať sociálny systém bez toho, aby si zodpovedne plnili povinnosti voči rodine, obci a štátu.

Peter Pollák je presvedčený, že „obyvatelia rómskych komunít, ktorí poberajú sociálne dávky, budú akceptovať pripravované zmeny v sociálnom systéme, pretože sami zistia, že byť zodpovednými sa im oplatí. Súčasťou reformy sú aj oblasti ako vzdelávanie, bývanie, zamestnanie, vymožiteľnosť práva a rôzne podporné politiky, ktorých zámerom nie je urobiť zo sociálne odkázaných ľudí ešte chudobnejších. Realizovaním jednotlivých opatrení reformy, ako sú napríklad zavedenie celodenného systému vzdelávania, predĺženie povinnej školskej dochádzky, podpora zamestnávateľov, ktorí prijímajú do zamestnania dlhodobo nezamestnaných, prestanú byť poberatelia dávok závislí od sociálneho systému“. Nuž, otázka je, kto a kedy to dokáže uskutočniť...

■ OBRÁBAŤ PÔDU

Matica slovenská má predstava ako čiastočne napomôcť k chudobe slovenských Rómov, a tým aj k riešeniu tejto závažnej otázky. Predseda MS Marián Tkáč sa pre médiá v tejto súvislosti vyjadril: „Výsledky volieb v banskobystrickom kraji okrem iného jasne ukázali na dlhodobé neriešené problémy, zlyhania v posledných dvoch desaťročiach. My v Matici slovenskej chceme prispieť k riešeniu problémov neprispôsobivých občanov, ale aj vidieka vôbec, či zamestnanosti mladých a kvality potravinového návratu k obrábaniu pôdy.“ Neprispôsobiví občania by získali prácu, obrábali by opustenú slovenskú pôdu a dorábali určite kvalitnejšie plodiny, ako importujú na náš trh z Európy.

Na hnev ľudí neexistujú zábrany

Drahoslav MACHALA

Marian Kotleba je prehrou demokracie na Slovensku, vyhlásil župan Pavol Frešo. Dovolím si povedať, že v konfrontácii s Marianom Kotlebom by v Banskej Bystrici dostal rovnako pekne na frak! Príčiny prehry majú hľadať strany (menšina), ktoré prehrali, namiesto spochybňovania víťazstva väčšiny. Špekulatívne myslenie len odvádza od reality.

Najväčšie škody Slovensku spôsobuje mediálna realita a politici sa tejto jednostrannosti len prizerajú! Existuje mediálna konštrukcia podľa vzoru SME: Kto nám nepasuje do šablón „nášho“ videnia sveta, je hneď extrémista, ešte lepšie – je kontroverzný. Najlepšie neofašista...

Povedzme si však pokojne, čo sa stalo. Národ sa opäť ukázal múdrejší ako jeho politici! Táto veta je z novembra 1989 a Kotleba a jeho Ľudová strana Naše Slovensko ju bez predsudkov vrátili späť do hry. Chcú riešiť to, čo ľudí obmedzuje aj ohrozuje... Bude veľmi trápne, ak župní poslanci SMER-u-SD, SDKÚ, KDH aj nezávislí poslanci budú predstierať urazenosť a budú vedome blokovať aj prípadne dobré nápady a konanie župana Mariana Kotlebu. Musia komunikovať a hľadať spoločný názorový prienik v záujme župy!

Urazenosť je najhorší stav človeka, lebo v póze človek nedokáže vidieť svet reálne. Urazenosť prináša samé zlé východiská: neschopnosť sociologicky a vedecky analyzovať príčiny neúspechu; urazenosť má sklon ospravedlňovať vlastné chy-

O ČOM JE REČ

by – preto nechota ku kritickému mysleniu. Vo vládnej strane by mali zvoľať kabinetné rokovanie niekde na horskej chate a sústredení len na tento problém by si mali povedať, čo počas budúceho roka urobia s cigánmi. Lebo to, čo Slovensku, a osobitne východnému a strednému Slovensku, zatiaľ v riešení tohto problému ponúkli za dva roky vlády, veru nie je nijaká výhra. Nemožno predsa cigánsku otázku riešiť cudzími rukami, presunúť zodpovednosť na poslancu OĽaNO Petra Polláka a potom sa na to vyhovárať!

Sociálna demokracia akoby čiastočne stratila inštinkt na to, čo sa deje dolu – medzi ľuďmi. Príčin je niekoľko: tá prvá, že sa prestala správať aj konať ako vlastenecká a štátotvorná strana, ale upadla opäť do choroby internacionalizmu. To je aj hlavná príčina „výhry“ Moniky Be-

ňovej v Bratislave. V čase, keď má každý druhý človek problém zohnať si prácu, sú jej hlavným problémom gayovia a lesby... Umelo vyťahuje okrajovú tému do centra pozornosti. V čase, keď Oskar Dobrovodský pokojne a veľmi adresne upozorňoval na problém cigánov v Malackách, Monika Beňová mu so svojimi, od reality odtrhnutými pobočníkmi, mladým Havranom a Chmelárom, bránila vlastným telom v pochode na Hrad... Ľudia nestrácajú pamäť a každému to zráajú. SMER-SD sa musí sústrediť na riešenie prioritných životných otázok štátotvorného slovenského národa a nie ustupovať každej menšine, ktorá sa dostane na program dňa. Angličania v Sheffielde kričia, že si nevedia s našimi Romami rady. Tak nech nám títo demokrati poradia, ako túto otázku vyriešiť!

Po tom, čo do Bruselu odišiel rozhladený socialista – ideológ a politológ Boris Zala, autor kníh Cesty k demokracii, ale aj skvelej esejistickej knihy Národ ako (ne)samo-zrejmosť, sa v SMER-e-SD nezjavil nijaký ideológ, dôstojný nástupca! Jeden taký talentovaný intelektuál v strane predsa len: mediálne ostrieľaný aj pohotový JUDr. Miroslav Číž. Lenže SMER-SD ho už dlh-

šie necháva zašitého kdesi v rohu, namiesto toho, aby ho vytiahol do prednej línie. Jeho mali využiť aj v Maňkovej kampani v priamych mediálnych diskusiách s Kotlebom. Lebo práve Miroslav Číž je zosobnením hodnôt, pre ktoré ľudia ešte nedávno vlastenecky predvolebný SMER-SD volili a dali mu 44 percent. Preto, lebo predstavuje moderné sociálne a národné hodnoty aj tradície. Ľudia sú nabrušení, ako Mikova žoldnierska RTVS verejne pluje Slovákom do tváre reláciami ako Milujem Slovensko, Nikto nie je dokonalejší či Colnicami... A my za to ešte platíme poplatky – štyri eurá mesačne!

Slovákom prekáža honorárová mafia, ktorá sa prelieva z programy jednej televízie do druhej. Jej zástupcov nájdete mudrovať na všetkých kanáloch... Národ je rozčarovaný z názorovej a od reality odtrhnuté jednostrannosti, akú v nočnej Lampe (či v lampárni?), pod ktorou býva najväčšia tma, predvádza Muchotrávka. Kedy dostane priestor v STV aj druhá strana? Tí mladí ľudia, ktorí nedávno vyšli do ulíc, nie sú kontroverzní extrémisti, žiadajú len to, čo žiadali ich predchodcovia v roku 1989. Teda verejný dialóg vo verejnoprávnej televízii! Kam až je jej manažment ochotný zájsť v provokáciách?

Nasrdenosť na pomery prudko stúpa ako Dunaj, ktorý sa nedávno vylial z brehov. Lenže na hnev ľudí neexistujú bariéry, ktoré by ich späť vrátili do koryta...

Desivé fakty o ekonomických aktivitách novinárskeho združenia Hniloba syndikátu sa vyvalila na povrch

Jan ČERNÝ – Karikatúra: Andrej MIŠANEK

Tom Nicholson, svojrázny a záhadný Kanadčan, autor knihy o Gorile, s ktorým si „priateľsky tyká“ istý člen podsvetia, dostal v januári 2013 od Syndikátu slovenských novinárov (SSN) ocenenie Novinársky čin roka. Ak bude SSN existovať nebudaj ešte aj po Novom roku v januári 2014, mal by za „novinársky čin“ oceniť už aj sám seba. Dokázal totiž svojpomocne ekonomicky, no najmä profesijne sám seba zlikvidovať.

Poslednou „klaňáčkou“ bola ostatná tlačová konferencia novej predsedníčky SSN, ktorú si počtom 26 hlasov pre a 25 proti z pravdepodobného počtu 51 delegátov (ale možno aj menšieho) zvolil 11. snem SSN 16. októbra 2013. To slovo „pravdepodobný“ je zámerné. Tí, ktorí boli prítomní a chceli počuť a vidieť, videli a počuli. Nuž a spomínaná tlačovka bola iba paródiou na poskytovanie informácií verejnosti. Zopakujme, že ju organizoval jeden z najvyšších orgánov novinárskeho združenia – jeho predseda.

■ MAJETOK VŠETKÝCH

Dom novinárov je vyšešesťdesiatročná pamiatkovo chránená budova v najužšom centre Bratislavy, ktorú projektoval architekt Emil Belluš. Dnes je zostarutým, ošarpaným a

založeným sídlom SSN a jeho pridruženej výroby – Akadémie médií. A tiež smutným výkričníkom ambiciózneho projektu Mediaregion. Za vznikom občianskeho združenia SSN stálo kedysi zoskupenie skúsených osôb, ktoré zrejme dobre vedeli, čo všetko sa skrýva pod pojmom „majetok Slovenského zväzu novinárov“. Dobre dotovaný sociálny fond, rekreačné objekty, nehnuteľnosti po celom Slovensku. A samozrejme aj budova na Župnom námestí. Skvelá živnosť na dlhé roky, len o tom presvedčiť novinársku verejnosť. Dalo sa to ľahko. V tom istom období totiž došlo ku generačnej genocide novinárov a až na malé, zväčša niekdajšie stranické výnimky, boli všetci nad tridsať rokov veku postupne odstavení. Omladina zo samého opojenia mocou slova a posadnutosti čímsi, čo ktosi nazval

„slobodou“, nadšene zvolala – podporujeme založenie stavovskej organizácie. A razenie tunela sa začalo.

■ FLUKTUÁCIA PREDSEDOV

Po takmer pätnástich rokoch už nebolo z čoho brať, a tak začal byť akútny nedostatok predsedov SSN. Predsednícky post sa zmenil na akúsi dočasnú trafikku – v ktorej, až na vzácne výnimky, chvíľu mohli sedieť tí zo známych, ktorí práve v novinárskej branži nemali „flek“. Stálo to za to – hovorí sa, že súčasný príjem predsedu SSN je 1 400 eur mesačne, a tak to bolo už aj za jeho predchodcu. Mzdové náklady na kanceláriu syndikátu (päť osôb v súčasnosti) dosahujú a možno v súčasnosti aj presahujú hranicu 9 tisíc eur mesačne. Mimochodom, je to údaj v jednej z interných správ o hospodárení SSN z uplynulých rokov. A keďže terajšia predsedníčka na tlačovej konferencii a aj na sneme prízvukovala, že ona na tom nič nemeňila a že je to „zdedený stav“... Nuž, kto by sám seba znížil mesačný príjem 1 400 eur? Iba v jednom sa mylí. Ona tvrdí, že je to v kompetencii predsedníctva syndikátu ako orgánu. Ale stanovy syndikátu jasne hovoria, že je to v kompetencii predsedu. Asi si ich za vyše roka v pozícii poverenej predsedníčky nestihla súčasná snemom zvolená šéfkva v návale povinností a zachraňovaní syndikátu prečítať.

Ako inak nazvať Akadémiu me-

dií? Pôsobí v takmer všetkých priestoroch budovy SSN na Župnom námestí, okrem kancelárií syndikátu a reštaurácie na prízemí.

■ CUDZOPASNÍK

Za to platí syndikátu (do konca októbra 2013) 800 eur, vrátane energií, tepla a upratovania. Len za jedného študenta a jeden semester však „nezisková“ Akadémia médií berie 999 eur plus zápisné. Čo má z toho syndikát? Do akadémie vložil najväčší zakladateľský podiel – 50 tisíc, lenže ako akcionár disponuje iba jediným hlasom. Takže, ak si teraz vedenie akadémie odhlasuje, že presťahuje kanceláriu predsedníčky syndikátu z jeho budovy na lavičku pred vedľajší Kostol Svätej Trojice, kde sídli bezdomovci, tak sa tak aj stane. Už len na pobavenie je, že napriek práve iba jednému hlasu, má SSN vo vedení Akadémie médií až troch súčasných či bývalých predsedov SSN – Krúčka, Fülle, Valková... Náhoda? Príliš priehľadné.

■ KLÍNEC DO RAKVY

Projekt Mediaregion, v ktorom (náhodou) opäť figurujú bývalí funkcionári SSN a ich spriatelnené osoby – za peniaze syndikátu, za eurofondy a za verejné peniaze Ministerstva pôdohospodárstva a regionálneho rozvoja SR. Za rakúske peniaze, s čím projekt ráta, však nie. Rakúšania totiž veľmi rýchlo prišli na to, o čo ide. A potom je tu ešte záhadná pôžička od nebankovky, ktorej menovcov operuje ako schránková firma na ostrove Maurícius v Tichomorí. Dvestotisíc eur plus nemalé percentá musí syndikát splatiť vo februári. Ak nie, príde o budovu. Pri tom všetkom, jediný príjem, ktorý syndikát ešte má, nepresahuje v súčasnosti 5 000 eur mesačne. A klesá tak rýchlo, ako sa znižuje členská základňa. Je ekonomická záhada? Alebo – tunel bol konečne prerazený? Alebo prezradený...

opätovne zvolili. Nerozumiem tomu, komu som prekážala a prekážam. Či to vidíte inak?

• **Kedy naposledy SSN informoval médiá o svojej žalostnej finančnej situácii a o zbavovaní sa majetku?**

Bez odpovede – pozn. red.

• **Kde v súčasnosti, pani predsedníčka SSN, vykonávate povolanie novinára, kde a čo ste naposledy publikovali?**

Pravidelne pišem do nášho mesačníka Forum, teda aj minulý mesiac.

• **Redakcia SNN disponuje listom, v ktorom je informácia o tom, že informujete členov SSN „že ktosi má záujem na tom, aby SSN zanikol“. Môžete byť konkrétnejšia? Aká je situácia v SSN podľa vás?**

Bez odpovede – pozn. red.

• **Prečo rakúska strana zastavila projekt Mediaregion?**

Projekt Mediaregion bol zastavený, ak to poviem jednoducho, že sa nenaplnil. Bol zastavený v lete 2012. Ale všetko sú to dostupné informácie v našom mesačníku.

■ NA ZÁVER

V rámci profesionálnej cti považujeme za vhodné zverejniť aj nasledujúce vyjadrenie Tamary Valkovej, aj keď nebolo vyvolané našimi otázkami:

„Pokiaľ ide o finančnú situáciu syndikátu, od roku 2000 bol stále v strate, práve preto bol v máji 2011 zvolaný mimoriadny snem, ktorý rozhodol, že ak nedokážeme hospodáriť s majetkom, musíme ho predať alebo si zobrať pôžičku. Urobili sme to druhé s tým, že máme rok na vzchopenie sa a uvidíme. Dnes to ľutujem, mali sme vyhlásiť bankrot, ale aj z toho by asi bola senzácia. Tým chcem povedať, že o kritickej situácii v SSN sa vedelo niekoľko rokov.“

POZNÁMKA

Ak to Predstavenstvo Slovenského syndikátu novinárov (SSN) odsúhlasí, predsedníčka SSN Tamara Valková dá záujemcom možnosť uchádzať sa o prenájom alebo kúpu budovy syndikátu na Župnom námestí v Bratislave. Povedala to na tlačovej konferencii. Dodala, že budova má podľa znaleckého posudku hodnotu približne dva milióny eur. Upozornila, že keď bola poverená riadením syndikátu, zistila, že SSN mal na účte nulu a dholval za odvody, mzdy a energie.

Obrovská organizácia?

„Mali sme dve možnosti. Buď zo zákona vyhlásiť bankrot, alebo si zobrať preklenovaciu pôžičku,“ povedala Tamara Valková. Dodala, že vybavila od nebankového subjektu pôžičku vo výške 200 000 eur, ktorú chcela zaplatiť z nových projektov. SSN za túto pôžičku budovu založil. „Banky nám pôžičku nechceli dať,“ vysvetlila Valková. „Bola som presvedčená, že pôžičku splatíme. Po škandáloch na moju osobu som prišla o dva projekty, z ktorých by sme túto pôžičku splatili,“ spresnila. Splatnosť pôžičky je vo februári budúceho roka a SSN v tejto chvíli pravdepodobne nemá zdroje na to, aby ju splatila. Valková totiž verejne vyzvala ľudí, ktorí chcú SSN pomôcť zachrániť budovu, aby syndikát finančne podporil. Denník SME 23. novembra uviedol, že SSN si požičal peniaze od firmy Squam Trade SE. Šéf jej predstavenstva Mario Šturdík podľa denníka SME v minulosti podnikal spolu s osobami spájanými s bratislavským podsvetím.

„Bol som zarazený článkami, ktoré boli uverejnené, bolo tam strašne veľa lží,“ reagoval na tlačovej konferencii Ivan Bujna, ktorý Valkovej pomáhal pôžičku od Squam Trade získať. „Pôžička vo výške 200 000 eur neznamena kúpu nehnuteľnosti. Úrok som ochotný zverejniť, je to jedenáťpercentný úrok ročne,“ dodal. „V našom záujme nie je vlastniť túto nehnuteľnosť, ani pôžička nebola robená za týmto účelom,“ povedal Ivan Bujna. „S pánom Šturdíkom sa poznám, s ostatnými osobami uvedenými v denníku SME nemám nič do činenia,“ zdôraznil.

„Chcel som pomôcť pani Valkovej, nechcel som pomáhať syndikátu, ja syndikát nepoznám. Myslim si, že pán Šturdík, ktorý je teraz v Smečok tak strašne zverejňovaný, ani nevie, čo je SSN. Je to čisto na našich obchodných vzťahoch,“ uviedol. Články, ktoré boli v médiách v súvislosti so situáciou v SSN uverejnené, sú podľa neho najmä produktom boja o moc ľudí vo vnútri SSN. „Tri mesiace sú do splatnosti pôžičky. Sú tu novinári, máte moc, ste obrovská organizácia. Poradte si sami,“ uzavrel s tým, že verejnosť podľa neho medializovaným informáciám už neverí. Tamara Valková zdôraznila aj fakt, že nepovažuje za normálne, ak členovia SSN vynášajú interné informácie do médií. „Verila som, že si svoje problémy vieme vyriešiť sami,“ vyhlásila. Dodala, že sa ocitla pod mediálnym tlakom. Ak by však bola vyhlásila bankrot, SSN by prišiel o budovu hneď a reakcie médií by boli podobné. „V roku 2011 v máji bol mimoriadny snem SSN z jediného dôvodu – pre hroziaci finančný kolaps. Odvtedy predstavitelia SSS neurobili žiadne opatrenia na to, aby sa SSS nedostal do krachu,“ komentovala Tamara Valková obdobie pred svojím poverením viesť SSN. Ak by SSN v dôsledku nesplatenia pôžičky o budovu prišiel, nemá v úmysle vzdať sa funkcie predsedníčky SSN. Zdôraznila, že ju zvolili v čase, keď je SSN v ťažkej situácii, a dôvera, ktorú dostala, nechce sklamať.

Ivan Brožík, TASR

Tamara Valková: „Dnes ľutujem, mali sme vyhlásiť bankrot.“ Problémy si rieši organizácia vo vnútri

Zhovárал sa Ivan BROŽÍK – Foto: internet – zdroj: www.zsvts.sk

Ak by sme prijali tento názor predsedníčky Slovenského syndikátu novinárov na to, ako sa majú profesijné združenia a stavovské organizácie správať, keď narazia na nepriemenné otázky, potom by sme mohli médiá ako také zrušiť. Veď každý si doma „porieši“ to, čo treba, a nikomu zvonku do toho nič nie je. Lekcia z modernej slovenskej demokratickej žurnalistiky ako vyšitá. Napriek tomu sme sa pokúsili oslovit' pani Tamaru VALKOVÚ, predsedníčku SSN, zvolenú nedávno na jeho sneme. Poslali sme deväť otázok.

• **Čo si myslíte o Akadémii médií (AM), nie je to zbytočná finančná záťaž pre SSN v jeho súčasných ekonomických, takmer existenčných problémoch?**

AM je nezisková organizácia a jedným zo spoluzakladateľov je SSN. Zvyšok sú súkromné osoby. Viete, nerada by som hovorila, či bola vo vhodnom čase založená či skôr sfunkčnená. Som zástanca toho, aby si veci riešila organizácia vo vnútri, teda SSN a jeho členovia a volené orgány.

• **Aké nájomné za priestory, služby a energie platila AM donedávna – kým nebola upravená nájomná zmluva – a dokedy je platné nové znenie zmluvy a v akej výške plnenia?**

SSN je združenie, ktoré má zmluvy s viacerými firmami, a staviam sa k spoločnosti zodpovedne, nebudem zverejňovať výšku nájomného, cien atď. SSN nie je financovaný z verejných zdrojov, čo iste chápete.

• **Ste predsedníčka SSN – stavovskej organizácie, ktorá neraz kritizuje podobné „súbehy novinárskych aktivít“, ako hodnotíte predchádzajúcu politickú činnosť pána J. Fülleho vo vedení volebnej kampane I. Radičovej a jeho súčasné pôsobenie na AM, tiež v jej vedení, ktorá pripravuje žurnalistov na ich zodpovednú, a najmä nestrannú prácu?**

Bez odpovede – pozn. red.

Predsedníčka slovenských novinárov Tamara Valková.

• **Prečo a komu boli predané chaty v Repišti – koľko stála SSN rekonštrukcia jednej z nich pred predajom? Za akú cenu boli predané?**

Chaty v Repišti sme potrebovali urýchlene predať práve z dôvodu, aby sme boli schopní zaplatiť pôžičku. Predávala ich realitná kancelária za podmienok, ktoré odsúhlasili členovia predstavenstva. Nie som oprávnená zverejňovať, komu sme ich predali. Realitná kancelária nám dala ponuky, bolo ich niekoľko a my sme sa rozhodli pre najvyššiu ponuku. Pred predajom nebola robená žiadna rekonštrukcia.

• **Ako vnímate skutočnosť, že médiá o samotnom 11. sneme SSN neinformovali, doteraz s výnimkou NČ a SNN, a až s odstupom, po zverejnení informácií sa**

zaujímala o odpovede aj SITA? Nedal sám SSN žiadnu informáciu o sneme, jeho príprave, voľbe predsedu vopred na verejnosť prostredníctvom médií?

Informácia o konaní snemu bola na internete, bola v mesačníku Forum (internetové periodikum, ktoré vydáva SSN – pozn. red.) a tiež musím povedať, že Predstavenstvo SSN sa nevedelo dohodnúť ani na termíne snemu. Niektorí chceli, aby bol až v máji budúceho roka, a ja som stále apelovala, že vtedy už syndikát nemusí existovať, že musíme vyriešiť financie. Evidentne nebola vôľa niesť zodpovednosť za ekonomický kolaps SSN. Inak, pôžičku sme zobraли vo februári, to znamená, že všetci vedeli, že ju musíme splatiť, a informácie sa v denníkoch objavili v deň snemu a vzápätí po tom, čo ma delegáti

Doc. Ing. Peter JANČURA, PhD.: „Našu vlasť poznáme veľmi málo, musíme to zmeniť.“ Slováci si musia vypestovať trojité sebavedomie

„Krajina nás obklopuje každý deň, každú chvíľu. Či si to uvedomujeme alebo nie, nie je to len vplyv zvonku. Súčasťou identity každého človeka je jeho domov. Presne určené miesto na mape sveta. Krajina v nás rezonuje ako symbol dôvery, niečoho, čo je známe, blízke. Zem pod nohami... Ak toto niekto nepocituje, nie je to neexistenciou krajiny, ale nevšímavosťou. V živote sme chudobnejší o všetko, čo prehliadame.“ Autorom týchto viet je doc. Ing. Peter JANČURA, PhD., vedúci Katedry plánovania a tvorby krajiny Fakulty ekológie a environmentalistiky Technickej univerzity vo Zvolene. Takými to výstižnými riadkami dokázal predstaviť vzťah ku krajine. Sú súčasťou publikácie Európsky dohovor o krajine na Slovensku, približujúcej verejnosti zábery dohovoru o krajine, ktorý Slovenská republika ratifikovala v roku 2005.

Zhovárala sa Eva ZELENAYOVÁ – Foto: Boris BELÁČEK

• **Väčšiu pozornosť médií však vyvolala správa o vašom objave Spišského Jeruzalema, hoci by sme pokojne mohli hovoriť o Slovenskom Jeruzaleme. V čom vidíte problém nezájmu o vlastnú krajinu?**

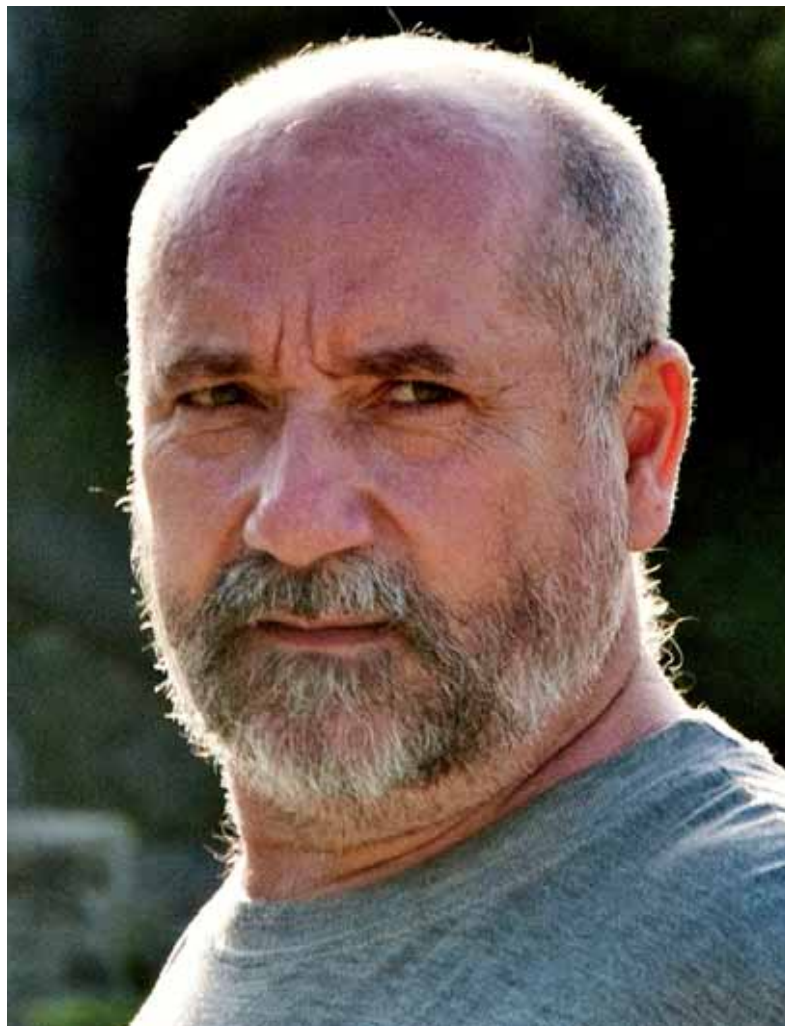
Ktovie, v čom to je – je kríza, jednoducho tieto veci idú, či zámerne alebo umelo, do pozadia. Uvedomujem si viac ako ktokoľvek iný, že žijem v štáte, v ktorom bežný občan nevie povedať, čo je v našej krajine hodnotné a výnimočné. Súvisí to s našim malým sebavedomím a s absenciou pocitu identity, že tu sme doma. Najmä, ak sme od malička boli vedení k tomu, že vždy sme niekomu slúžili. Európsky dohovor o krajine (EDoK) veľmi presne pomenováva význam krajiny a vyšiel časovo veľmi dobre.

• **V čom by nám mohol byť prospešný?**

Najmä tým, že dáva do popredia krajinu ako takú – so všetkými atribútmi. To znamená, že to, čo my nazývame príroda, je reálne „fyzický stav“ – forma krajiny. Ona by mala byť hlavným zdrojom prosperity. Dakedy dávno naši starí otcovia sa skutočne živili krajinou. Pôda dokázala ľudí užiť a toto všetko EDoK opisuje. Akým spôsobom by bolo treba krajinu chrániť. Ale najprv ju musíme poznať. Slovensko nemá spracovanú typológiu krajiny v zmysle EDoK, na druhej strane sú tu vynikajúce atlasy. Napriek tomu vieme veľmi málo o našej krajine, a to musíme zmeniť. EDoK obsahuje veľmi peknú myšlienku, že krajina je našim spoločným európskym dedičstvom a je našou povinnosťou ju chrániť. Európa je heterogénna. My si nevedomujeme, že na našom kontinente existujú dve obrovské a rovnaké pohoria. Alpy i Karpaty zaberajú po 220 tisíc štvorcových kilometrov. A kde je naše sebavedomie oproti Rakúšanom a Švajčiarom? EDoK je veľmi živý dokument, na ktorom sa dá stavať. Lenže v súčasnosti ani v Európe nie je veľký záujem o krajinu.

• **Základným fenoménom, ktorému sa venujete vo svojich vedeckých prácach, je vzťah prírody a urbanizovaného celku. Ako sa tento vzťah na našom území vyvíjal v minulosti a aké sú súčasné trendy?**

Každý vedný odbor má svoju doménu výskumu. Jednou z domén našej katedry sú historické krajinné štruktúry. V podstate nás možno charakterizovať ako kulturologicky orientovaných krajinných ekológov. Na Slovensku je nás viac, čo sa zaoberáme vplyvom ľudskej populácie na prostredie, jeho zmenami a podobne. Spravidla všetko staršie ako pol storočia sa môže počítať do historických krajinných štruktúr. Tie sa dajú interpretovať dvoma spôsobmi. Krajina ako systém, ktorý má svoju štruktúru a skladá sa z čiastočiek súvisiacich medzi sebou. Napríklad, keď budem sledovať krajinu a hľadať v nej všetko, čo je staršie ako päťdesiat rokov. A už tým vznikne nejaká sústava. Pamiatkarský prístup, alebo historický, je taký, ktorý pracuje s objektmi, artefaktmi v krajine. Samozrejme, že aj historik či archeológ dospeje ku kontinuite, ale v princípe pamiatky vznikli tak, že jednotlivé objekty a ich sú-

bory sa začali vyhlasovať za vzácne, lebo sa vedelo, že svojím spôsobom predstavujú nejakú hodnotu. Prístup, ktorý my reprezentujeme, je, že každý prvok v krajine má kontext a jednotlivé prvky pamiatkovo chránených objektov ešte neznamenajú celkovú historickú štruktúru krajiny. Takto sme objavili aj Spišský Jeruzalem.

• **Už jeho názov je atraktívny pre médiá. Ale čo znamená pre našu vlasť, národ?**

Bol som v tíme, ktorý spracovával podklady o krajinnom ráze Spiša. Pre Agentúru životného prostredia, s ktorou naša škola spolupracuje, sme pripravovali štúdie tých lokalít, aké dosiaľ neboli podrobnejšie spracované. Keďže zo skúseností viem, že súbor pamiatok zahŕňa aj okolitú krajinu, pustili sme sa aj do Spišského Podhradia, kde sme overovali teóriu, ktorá sa napokon potvrdila. Počas tohto výskumu sme identifikovali špecifický typ kalvárie, hoci sa nevedelo, o aký typ kalvárie ide. Vedeli sme, že existuje kalvária typu Jeruzalem, ale nikomu nenapadlo, že by niečo také mohlo byť na Slovensku.

• **A stalo sa.**

Áno, výskum to potvrdil. Dokázali sme, že pochádza z roku 1666 a predchádza všetky typy kalvárií, ako sme ich poznali, a preto sa ťažko identifikuje. Je staršia ako bratislavská, ktorá pochádza z roku 1694 a dosiaľ bola považovaná za najstaršiu na Slovensku. Je kalváriou európskeho významu.

• **Z akého hľadiska?**

Bola postavená na pamiatku víťazstva nad Turkami. A to nebola lokálna záležitosť Slovenska ani Uhorska, ale celej Európy.

• **Ako ste dospeli k názoru,**

že kalvária v Spišskej Kapitule predstavuje jeruzalemský typ?

Veľmi nám pomohlo, že kalváriu typu Jeruzalem majú v susednom Pofsku v Zebrzydówce. Keďže my pracujeme s priestorom, máme k dispozícii metódy a veľmi dobrú vizualizačnú techniku. Tak sme identifikovali istú geometrickú schému tamojších kaplniek. Tá nám napovedala, že to, čo sme považovali za kalváriu – križovú cestu so zastaveniami, sa tam nenachádza. Pri štúdiu katastrálnych máp z roku 1876 som objavil schému záhrady, ktorá v súčasnosti už nejestvuje, čo ma viedlo k predtuče, že to bude niečo vážne.

• **A ako ste ju identifikovali?**

Mali sme k dispozícii mapy lokality Spišskej Kapitule a Jeruzalema v mierke 1:10 000 a nastal ten okamih. Geograficky to síce nesedí, ale vzdialenosť sú tie mapy presné. Jednotlivé objekty kalvárie na Spiši presne zodpovedajú objektom jeruzalemskej kalvárie.

• **Senzácia a nič?**

Hej, je to senzácia, lebo ide o jedinú kalváriu jeruzalemského typu nielen na území Slovenska, ale aj bývalého Česko-Slovenska. Keď sme ju v roku 2001 objavili, pochopteľne, že sme publikovali výsledky i odprezentovali to na konferencii. No a desať rokov bolo ticho. Až keď sa Košice stali Európskym hlavným mestom kultúry, Prešovský a Košický samosprávny kraj spolu so Spišskou diecézou podpísali memorandum, že lokalite budú venovať viac pozornosti a začlenia ju do programu Košic. Objednali architektonicko-urbanistickú štúdiu, a tým sa výskum dostal do druhej fázy. Bolo to veľmi dobré, lebo architekti vniesli do problematiky nový pohľad. O Spišský Jeruzalem sa začali zaujímať aj historici. Ivan

Chalupecký si dokonca pamätal, že na Pažici oproti Spišskej Kapitule sa robili mystériá. V ľudovej tradícii sa zasa zachovala spomienka na púte. A medzitým sa celkom zabudlo, že jestvuje obrovský areál kalvárie jeruzalemského typu v mierke 1:1. Ešte aj konfigurácia reliéfu zodpovedá reliéfu v Jeruzaleme. O posledných dňoch Ježiša vzniklo veľa dokumentárnych filmov, ale nie vždy sa spomína dom veľkňazov Kajfáša a Annáša. My ho máme identifikovaný v Kláštore sv. Martina, ktorý je, žiaľ, pod zemou. Ako večeradlo sme označili Katedrálu sv. Martina a Golgotou je Kaplnka sv. Križa na Sivej brade.

• **A máme na Slovensku ešte nejakú podobne zaujímavú lokalitu?**

Veľká časť Slovenska je urbanisticky naviazaná na posvätnú kresťanskú geometriu. Každý kostol vybudovaný do renesancie je veľmi presne viazaný na astronomickú lokáciu. A podľa kostolov sa vo viacerých prípadoch robili urbanizačné osi. Nehovoriac o tom, že kostol označuje významné dominantné miesto v krajine. Kto chce v krajine niečo podstatné nájsť, začne kostolom.

• **Čo z toho vyplýva?**

Že tie stavby sú veľmi presne orientované na východ slnka v deň patrocinia, podľa ktorého bol kostol zasvätený. Urbanizačné osi sú identické s kostolmi. Stredoveký človek vnímal priestor kontinuálne, neoddeľoval krajinu, miesto, kde žil, a hviezdnu oblohu. Kostol bol oveľa významnejšia stavba, ako si dnes vieme predstaviť. To bolo centrum všetkého. Symbol. To bol iný svet. Je nám takmer neznámy. Ani netušíme, aké hodnoty sa nachádzajú na našom území. A pri našom nezájme o vlastnú históriu predpokladám, že ich odkrytie bude zdĺhavý proces. Napríklad o spomínanom Kláštore sv. Martina na Pažici sa niektorí cirkevní hodnostári vyjadrili, že je možné, že tam boli mnísi baziliáni. Možno, že bol spojený s cyrilo-metodskou misiou alebo dokonca s kresťanskou tradíciou pred cyrilo-metodskou misiou. A to je už 9. storočie! Dodnes sa baziliáni udržiavajú na východnom Slovensku, kde mali dvadsať monastierov. Zachoval sa len jeden v Krásnom Brode. Alebo kalvária v Banskej Štiavnici. Je oveľa väčšia než v súčasnosti jej známa časť. Alebo kostol v Kostolnoch pod Tribečom. Ten bol zaraďovaný do 10. až 11. storočia. Dnes už hovoríme o 9. storočí. Výskumy v Bojnjej potvrdili, že kresťanstvo tu bolo silné už pred Cyrilom a Metodom. V okolí Spišského Podhradia sa nachádzajú viaceré rotundy. Jedna v Bijačovciach pri Spišskom Podhradí, dve boli priamo na Kapitule. Iste nevyrástli z ničoho. Skalka pri Trenčíne napríklad najviac zodpovedá európskemu typu prvých kláštorov. A kostolík v Ludrovej pri Ružomberku má vyslovene astronomické súradnice. Renesanciou sa však končí orientácia kostolov na astronomickú lokáciu.

• **Čo nasledovalo potom?**

Nastala zmena myslenia. Imaginárne nahradilo vecné a obchodné. Až v baroku sa vracia mystika, monumentalistika, ale bez atribútov gotického archetypálneho myslenia. V renesancii došlo k zmene tvaru. Začali prevládať pravouhlé objekty, čo je dnes pre človeka typické, ale príroda pravý uhol nepozná. Symbolom sa stal Leonardov človek v kruhu.

• **Ako hodnotíte zásahy developerov do historického územia na Slovensku?**

Historické územie oplýva hodnotami. V literatúre sa to nazýva krajinný ráz. Náš zákon o ochrane krajiny a prírody používa termín charakteristický vzhlad krajiny. A to, o čom hovoríme, je, že do tohto charakteristického vzhladu krajiny, ktorý má svoje generované historické vrstvy, nejaké archetypy, vkladáme novotvary. Otázkou je, či navrhovateľ novotvaru vôbec pozná genézu lokality, či ju vôbec pozná spoločnosť. Pokojne môžem povedať, že u nás pozícia hodnoty krajiny je niekde úplne na konci. Čudujem sa, že to politici nevedia využiť. Veď my nemáme ošetrené ani také základné veci, ako sú národné symboly. Je všeobecne známe, prečo je to Kriváň, Zobor, Devín...? Máme päť symbolov, ale čo o nich obyvateľstvo vie? Zoberme si Zobor, úžasný kopec nad Nitrou. Keď sa od neho vzdalujete, zmešujete sa, ale zároveň sa vynárajú súvislosti okolo. Zrazu zistíte, že Nitra je na výbežku Karpát, ktorých je niekoľko, a na konci každého toho výbežku je niečo významné. Extra významné. Pevnosť Leopoldov, Nitra atď. Robili sme štatistiku, kde sa nachádzajú slovenské hrady. Na okraji kotlin a na okraji prechodu z nížiny do horského pásma, pretože hrady mapovali traumatické body obrany a vytvárali bezpečnostnú sústavu. Preto vznikli.

• **Čo vás oslovilo pri práci v krajine najviac?**

Súvislosti. Ako sa myslenie v jednotlivých obdobiach prejavilo v osídlení krajiny. Máme napríklad okolo stoštyridsať miest, lebo kapacita krajiny nedovoľuje viac. Vznikli postupne od 13. storočia. Predtým sme mestá nemali. To neplatí len o Bratislave a Nitre, čo vidno aj na ich urbanistickom pôdoryse. Vie naozaj aspoň každý architekt, čím sú Bratislava a Nitra výnimočné? Nie som si istý.

• **A kto má teda v rukách vstup do vzácných historických lokalít, aby sa zachoval genius loci?**

Tu sú rozhodujúce dve veci, nízke povedomie Slovákov a tlak investorov. Nám je to akoby jedno, národ sa nebúri. Angličania majú trojstupňové sebavedomie (osobné, rodinné, národné/štátne). My takmer žiadne. Štatistiky sme na chvoste Európy. Potrebovali by sme niečo ako všeobecného lekára krajiny, mohol by ním byť vedúci tímu, ktorý vedie územné plánovanie úzko prepojené s krajinným plánovaním. Ibaže u nás sa krajiny ako keby všetci báli, je to skoro až tabu téma.

• **Máte krásny vzťah ku krajine. Ako vnímate Maticu slovenskú?**

Moja mama je Martinčanka, má deväťdesiat rokov, ale historická pamäť v našej rodine je veľmi silná. Môjho prastarého otca za monarchie nepustili do kostola v Slovenskom Pravne, lebo odoberal Slovenské národné noviny a podobne ladenú slovenskú tlač. V rodine sa tradovalo miesto, kde na kostole bola ceduľa, na ktorej stálo, že starí Mastní, tak sa volali moji prarodičia, majú zákaz vstupu. Všetky detské prázdniny som prežil v Martine. Martinčania boli silní lokálpatrioti, takpovediac odchovaní na panslávskom mlieku. Mama stretávala na ulici baťka Škultétyho, Elenu Maróthy-Šoltésiovú... Naši bývali kúsok od domu Jesenských... Keď som ako malý chlapec vystupoval po Harmincových schodoch do Národného múzea, behali mi zimomriavky po chrbte. Ako keď vstupujete do chrámu. Tak isto pri Matici alebo na Memorandovom námestí. Boli sme vychovaní ctíť si tieto miesta. To nie je nostalgia. To je to trojité sebavedomie, ktoré si musíme uchovať a pestovať vo svojich deťoch.

Potrebujeme strednú vrstvu, aby chudobní nepozabíjali bohatých

Nárazníková zóna schytá veľa úderov

Ivan BROŽÍK – Ilustrácia: archiv SNN

„Úpadok strednej vrstvy je niečo, čo sa neudeje z ničoho nič. Z ničoho nič nenastane neúprosne rozoberanie strednej vrstvy, trvajúce už viac ako dve dekády. Ak cena základných vecí, čo potrebujeme – domáce potreby, jedlo, benzín, elektrina – stúpa rýchlejšie ako naše príjmy, znamená to, že chudobnieme.“ – The Economic Collapse.

Predseda Spolku nemeckých obchodno-priemyselných komôr Michael Harms nie až tak dávno v Petrohrade pre médiá povedal: „Stredná vrstva nie je len veľičina, je to celá filozofia. V Nemecku je stredná vrstva produktívna, inováčná a aktívne sa angažuje na medzinárodnej scéne. Práve tieto kvality Rusku chýbajú. Podobné podniky vznikajú, nemajú však dostatočnú váhu, aby ovplyvnili a kompletne transformovali ruské hospodárstvo. Je potreba rozvíjať práve strednú vrstvu.“ Nuž áno, v Rusku je to určite treba. Ale čo tak na Slovensku? Sme viac „nemeckí“? Alebo viac „ruskí“? Alebo my, ktorí by sme podľa všetkého mali patriť do takzvanej strednej vrstvy, iba „maskujeme svoju smrť“? Tak nás zhodnotil prozaik Balla. Tiež nie až tak dávno.

■ STRATUM INTERMEDIUM

Toto slovné spojenie, ktoré neznamená nič iné ako „stredná vrstva“, použil v apríli pápež František. V jednej zo štyroch pápežských bazilik – Bazilike svätého Pavla za hradbami – povedal aj tieto slová: „Existujú každodenní svätí, „ukrytí“ svätí, istí druh „strednej vrstvy“ svätosti, do ktorej môžeme patriť aj my.“ Svätá cirkev takto optikou františkána Františka poukazuje – síce cez mravný odkaz – aj na nezrušiteľnosť overených ekonomických pravidiel.

Realistickejší opis ponúkol začiatkom októbra verejnosti nie celkom hocijaký farmár, ktorý roky pestuje burské orechy. Bývalý americký prezident širokého úsmevu a obvykle plochejších myšlienok – Jimmy Carter: „Rozdiely v príjmoch sa v Spojených štátoch dostali do bodu, keď členovia strednej triedy pripomínajú Američanov žijúcich v časoch Carterovho funkčného obdobia v chudobe.“ Tí, ktorí sa roky na Slovensku považovali za celkom prirodzené a obyčajné stratum medium, dnes žijú horšie ako v časoch Colotkovho funkcionárčenia – v chudobe. Kým stranícki aparátčici, vykonávajúci s dávkou nadpráce neraz i celkom rozumnú vôľu vtedajších polobohov, nemali prirodzene, záujem na tom, aby vôbec nejaká stredná vrstva existovala, žila a najmä myslela (myslieť bolo vždy to najcharakteristickejšie pre stratum intermedium). Dnešní aparátčici, vykonávajúci... atď... atď... No to je celá podobenosť, celý rozdiel. Inak sa to vysvetliť nedá.

■ NECHCE BYŤ ŠTATISTA

Výskumy potvrdzujú to, čo aj

skúsenostne vnímame, že totiž príslušníci strednej vrstvy sú citlivejší na spôsob vládnutia, pripomína (inými slovami) Francis Fukuyama v článku pre Wall Street Journal. Vzdelaná a rozhradená stredná vrstva je kritickejšia voči korupcii, citlivejšia na spôsob narábania s verejnými financiami a ťažšie akceptuje deficit demokratickej a jej inštitúcií, nižšiu kvalitu vzdelania, zdravotných služieb atď. Navyše stredná vrstva sa neuspokojuje s rolou občajného štatistu. Kto by potreboval taký vred na svojej – z hľadiska histórie nášho štátu – ešte pubertálnej tvári?

European Union Institute for Security Studies vo svojej aktuálnej správe síce tvrdí, že počet ľudí, ktorí ekonomicky patria do strednej vrstvy, celosvetovo rastie, ale bude to u nás zrejme ako s tou štatistickou polovicou grilovaného kuraťa. Jeden zje celé, druhý nič a obaja sa štatisticky kvalitne najedia z polovičky. Fukuyama aj preto varuje: „... v dôsledku krízy vyhliadky strednej vrstvy nie sú také, aké by si ľudia želali. Nová vlna protestov sa môže prebudiť v krajinách, kde je veľký počet nezamestnaných mladých ľudí s vysokoškolským vzdelaním.“ U nás – ako je známe – okrem tých vysokoškolákov, ktorí v zahraničí umývajú riady a tešia sa, ako si zvyšujú životnú úroveň – máme mladých vzdelaných ľudí stále dosť na to, aby jedného dňa vzali ani tak kľúče ako skôr „francúzsky“ a... Myslí na to vôbec niekto? A ak náhodou aj áno, prečo utajuje takéto svoje myšlienkové pochody pred pochodmi hladu, možno už blízkymi a bolestivo reálnymi? Veď predsa „existujú každodenní svätí, istí druh strednej vrstvy“... Ibaže s ich svätou trpezlivosťou to bude dosť pochybné.

■ VINA ODBOROV?

Naši odborárski predáci, ktorí sa v niekoľkých porevolučných rokoch nechali na chrbtach protestujúcich natlačiť do drahých limuzín s možnosťou „transformácie majetku“ najrôznejšieho druhu, by mali spozornieť. Profesor Rutgersovej Univerzity v USA, niekdajší hlavný ekonóm tamojšieho ministerstva práce Bill Rodgers v tom má totiž jasno: „Erózia kolektívneho vyjednávania je kľúčovým faktorom pre vysvetlenie, prečo platy nízkoprijmových a strednoprijmových pracujúcich nerástli s infláciou... Bez kolektívneho vyjednávania zvyšujúceho platy, najmä pre prácu modrých golierov – ich priemerný príjem stagnoval. Medzinárodná konkurencia je ďalším

faktorom. Zatiaľ čo globalizácia pozdvihla v rozvíjajúcich sa krajinách milióny z chudoby, nebola to práve výhra pre pracujúcich strednej triedy – nielen v USA.“

Kým priemerní ľudia strácali v ekonomike pôdu, užitekovali najbohatší niektoré z rovnakých faktorov a zarážali medzi seba a zvyšok ešte väčší klin... Dajte si namiesto USA naše Slovensko a ukáže sa podobnosť čisto nenáhodná.

■ POHLAD ODBORNÍKOV

Stredná vrstva je vraj to, čo nepatrí k dvadsiatim percentám najchudobnejších a dvadsiatim percentám najbohatších ľudí. Slovák zaradený do strednej vrstvy má čistý mesačný príjem od 355 do 785 eur. Zaujímavé je, že ekonomicky spodná hrana strednej vrstvy u nás už patrí do pásma oficiálnej chudoby. No, zaujímavé. Smutné to je a žalujúce!

„Väčšina slovenskej populácie, strednú vrstvu nevnímajúc, už po rokoch odriekania skončila len na základných výdavkoch, ďalej šetriť už ľudia jednoducho nevládzu,“ konštatovala v médiách sociologička Sylvia Porubánová. Podľa nej sa všeobecne slovenská stredná vrstva stráca a popri malej skupine extrémne bohatých sa neúmerne rozširuje vrstva chudobných či potenciálne chudobných. „Vyspelé európske štáty si v 80. a 90. rokoch žili nad pomery, čo sa týkalo všetkých spoločenských vrstiev. No keď bolo treba začať šetriť, kríza sa dotkla najmä strednej triedy, ktorá, hoci sa relatívne stále má dobre, na ostatné značne dopláca,“ vyjadril sa už skôr verejne ekonóm Pavol Kárász. Dnešná stredná vrstva nebude poslednou generáciou, ktorá sa mala lepšie ako tie predchádzajúce. Tou sa totiž stali už rodičia dnešných stratum intermedium.

Vráťme sa ešte k druhej vete predchádzajúceho odseku: ... čistý mesačný príjem od 355 do 785 eur. No. A teraz sa pozrime, aké sú pomery v trojuholníku – stredná vrstva – civilizovaná krajina – ekonomický príjem všade navôkol nás. Stredná trieda má (mat) príjmy na člena domácnosti od 66 do 200 percent priemernej mzdy. Aby ste nemuseli rýchlo zhaňat kalkulačku – to je od 530 do 1 608 eur. Takže tí, ktorí si nahovárajú, že patria do strednej vrstvy, tak robia už len z akéhosi pocitu hanby, že nepatria medzi chudobných. Veď si pomôžeme príkladom – strednú vrstvu rozdeľujú Nemci na vyššiu – s čistým mesačným príjmom do 4 905 eur, strednú – do 2 457 eur a nižšiu – do 1 310 eur. Tí, čo dostanú mesačne menej ako 983 eur v čistom, už sú v skupine chudobných. Aby sme v tom mali celkom jasno, vyššia stredná vrstva, to by mali byť mali podnikatelia a manažéri či slobodné povolania. Nižšiu strednú vrstvu – tvoria (v štandardných ekonomikách) úradníci, veľkí poľnohospodári či vysoko kvalifikovaní robotníci.

■ BODKA NA ZÁVER

Súčasný prezident Českej republiky Miloš Zeman je autorom nasledujúceho výroku: „Vláda, ktorá toleruje zlodejov a tunelárov, je sama vládou zlodejov a tunelárov.“

Český národ má množstvo zachovaných historických skvostov a pamätihodností – paládií, ale aj svätovítsky poklad či korunovačné klenoty. Najviac si však cení Hradčany s Chrámom svätého Víta. Ten dostávali až za prezidenta Beneša, ale Hradčany sa dotvárali už predtým, keď prezident Masaryk prejavil želanie vytvoriť zo spustnutého sídla monarchie rezidenciu demokratického štátu a povolal na Pražský hrad slovenského architekta Josipa Plečnika.

Slovenské poklady boli v pracovitých ľuďoch

Naše plusy a české mínusy

Peter JÁNOŠÍK

Architekt J. Plečnik pracoval pre Hrad od roku 1920. Vďaka úzkej spolupráci a blízkeho vzťahu prezidenta a jeho architekta vzniklo monumentálne dielo, pravda, za nemalé peniaze. Na Slovensku sa v tom čase demontoval priemysel, ktorý tu vznikol za Uhorska. Nenaďarmo sa Andrej Hlinka sťažoval francúzskym novinárom, že pod Čechmi je to horšie než pod Maďarmi. Nový štát potreboval peniaze najmä pre „historickú zem“, Slováci sa mali odsťahovať do Ameriky. Vlastná postać ich nedržala.

■ NEVZDALI SME SA

Nedávno sa v rakúskej tlači objavil článok o Slovensku s prekvapujúcim konštatovaním, že „Slovensko sa ešte drží“. Prečo by sme sa nedržali? To má svet o nás stále takú nízku mienku? Aj keď nás kontroverzný prezident Havel pripravil o zbrojársku výrobu v Martine a Dubnici, nevzdali sme sa. Všetade navôkol sa vyrojili neprajníci okrem iného s verdiktom, že nová slovenská koruna neprežije ani rok. Prežila a po skončení Mečiarovej vlády boli celkové dlhy krajiny najnižšie zo všetkých štátov v okolí. Postupne sme utvorili prijateľné podnikateľské prostredie a prihlásili sa nám automobilky svetových mien. Prosperuje aj elektrotechnický priemysel a v energetike plánujeme sebestačnosť, ba vývoz elektrického prúdu. Drží sa aj VD Gabčíkovo. Slovensko si vo svete utvára dobrú obchodnú reputáciu. U nás sa vyrobí najviac automobilov vo svete – 119 na tisíc obyvateľov. Keby nebolo experimentujúcich rozhodnutí vtedajšieho premiéra Jána Čarnogurského, týkajúcich sa poľnohospodárstva, preživalo by dnes oveľa produktívnejšie a lepšie časy. Na budúci rok nám OECD predpovedá rast HDP vo výške dvoch percent, čo je v Únii spamätávajúcej sa z krízy uspokojivé číslo. Slovenská ekonomika v uplynulom desaťročí rástla ročným tempom 4,8 percenta najrýchlejšie v celej Európskej únii a dohŕňa tú českú – medzera medzi Českom a Slovenskom sa 20 rokov po rozdelení zvoľna zmenšuje, rozdiel v HDP na obyvateľa už je iba osempercentný. Česko v porovnaní s nami boduje najmä geografickou polohou. Pravda, máme stále vysokú nezamestnanosť, ale tú do istej miery skresľuje nízka vzdelanostná úroveň neprispôsobivých skupín obyvateľstva.

■ ČESKÉ MÍNUSY

Slovenské poklady sú dnes v ľuďoch. Prišli sme o poklad prvého Slovenského štátu aj delenie pokladu bývalej federácie nebolo spravodlivé. Prvorepublikový zlatý poklad išiel v prospech Veľkej Británie, ktorá si zaučtovala každú pušku, každú uniformu, každé ponožky, vydané československým vojakom. Zrejme podľa hesla: Umri – ale najprv zaplať. Dnes má Slovensko k dispozícii 31,1 tony zlata, Česká republika 13,7 tony. Hospodárili sme lepšie. A to je veľká devisa. Česká koruna prepadla voči

doláru a euru. Za euro dnes dostanete 27 českých korún, pred časom to bolo 30. Česká národná banka zdôvodnila intervenciu proti korune potrebou znížiť kurz a zabrániť deflácií. Poklesla hodnota dlhopisov, všetkých úspor, ktoré českí sporitelia majú. V Česku bolo potrebné zvýšiť infláciu – znížiť kúpnu cenu. Formálne ide o infláciu malú, ale v skutočnosti zasiahne do peňaženky občana podstatnejšie. Stačí spomenúť zložky za vodu, elektrinu a plyn. Drahšie sú aj potraviny, aj ceny pohonných hmôt a energií.

■ NÁDEJNÝ RAST

Na Slovensku máme síce tretie najnižšie platy v Európskej únii, ale sú šance posunúť sa z tohto miesta vyššie. Kým v roku 2009 priemyselná produkcia vplyvom slabého zahraničného dopytu pre hospodársku krízu medziročne klesla o 13,7 percenta, v roku 2010 už opäť rástla dvojciferným tempom. V roku 2011 stúpila o 5,4 percenta a vlni podľa údajov Štatistického úradu produkcia v priemysle stúpila o 8 percent. Za sedem mesiacov tohto roku slovenský priemysel v priemere medziročne rástol o 2,6 percenta. Samotnú priemyselnú výrobu ovplyvnil najmä rast vo výrobe elektrických zariadení – o vyše 50 percent, vo výrobe textilu, odevov, kože a kožených výrobkov o takmer 45 percent, vo výrobe strojov a zariadení, vo výrobe kovov a kovových konštrukcií a aj rast vo výrobe výrobkov z gúmy, plastov a ostatných nekovových minerálnych výrobkov. Produkciu v priemysle pomáhali najmä nové projekty v automobilovom priemysle. Svoj štandard si udržuje aj náš oceliarsky priemysel, ktorý má podporu i v Bruseli. Európska komisia prikladá oceliarstvu veľký význam, čo ukázala aj Akčným plánom pre oceliarsky priemysel. EÚ je s 11 percentami celosvetovej produkcie druhým najväčším producentom ocele. Európske oceliarske zamestnávajú vyše 360 000 ľudí – U. S. Steel Košice má 11 000 zamestnancov. Železiarne Podbrezová, ktoré vyrábajú oceľ, oceleové bezšvíkové rúry, presné rúry a majú v programe aj hutnícku druhovú výrobu, sú certifikovaným dodávateľom pre automobilový priemysel. Majú vyše 3 000 pracovníkov. Ich dcérska spoločnosť ŽDAS, a. s., sídli v Žďari nad Sázavou a podniká v oblasti ťažkého strojárstva a hutníctva. Svoje obchodné zastúpenie majú Železiarne Podbrezová vo viacerých krajinách Európy: Pipex Italia, S. p. A., sídli v talianskej Arone, zásobuje talianske, španielske, grécke a iránske trhy, Slovurr Sp., z o. o., má sídlo v Stalowej Woli v Poľsku a predáva najmä na poľské a pobaltské trhy. V týchto spoločnostiach majú Železiarne Podbrezová majoritný podiel. Slovenský priemysel je schopný expandovať do zahraničia. Prešli sme dlhú cestu od čias, keď sa u nás demontoval priemysel. Teraz naše bohatstvo závisí od našich rúk a umu. Ukážme svetu, že sa vieme držať!

NA MARGO

Keď sa Alexandra Duma staršieho pýtali, prečo vo svojich dielach znásilňuje históriu, odpovedal, že iba tak sa rodia krásne deti. Myslel tým na svoje romány s vyfabulovanými príbehmi o kráľoch, kráľovných, vojvodoch, kardináloch a princach – o všetkých tých skutočných i vymyslených dejoch a postavách, vďaka ktorým sme sa učili poznávať francúzske dejiny.

Dokumentaristické podlžnosti

Dumas však nikdy nezačul vložil do svojich diel aj postavy, bez ktorých by príbeh nebol vierohodný, úplný a z hlavných hrdinov by sa nestali až také legendy.

Tvorcovia prvej časti nového českého seriálu s názvom *Veľké búranie* si však s takými osvedčenými literárnymi zvyklosťami a tvorivými postupmi ťažkú hlavu nerobili. Ak sa im nejaká postava do ich scenára o zrode Česko-Slovenskej republiky nehodila, jednoducho ju odignorovali, ako trebárs Milana Rastislava Štefánika, ktorý sa v priebehu osemdesiatich minút na obrazovke ani len nemihol – akoby vôbec neexistoval.

Tomáš Garrigue Masaryk, Eduard Beneš a Milan Rastislav Štefánik boli hlavní protagonisti zrodu Československej republiky po rozbití Habsburskej monarchie. Vieme, že vzťahy medzi nimi neboli ideálne, skôr napäté, a že Masaryk ani Beneš si neželali, aby Štefánik mal v novom štáte dominantné postavenie, aj keď jeho zásluhy boli mimoriadne. Ako-tak súhlasili, aby sa stal ministrom vojny, aj keď už bolo po vojne... V takejto atmosfére Slovák Štefánik zahynul v troskách svojho lietadla za dodnes nevyjasnených okolností – ako sa zvykne diplomaticky o tejto katastrofe vyjadrovať oficiálna historiografia. Práve preto sa stále ozývajú hlasy, že v tom mohli mať prsty vtedajšie politické špičky... Napísalo sa o tom už priveľa, ja by som nevedel dodať nič nové. Vari len toľko, že ak tohto významného Slováka nezlikvidovali v Ivanke pri Dunaji, tak teraz sa to tvorcom seriálu *Veľké búranie* podarilo. Jednoducho ho ani len nespomenuli!

Každý národ si po svojom uctieva a velebí svojich hrdinov. Filmári a literáti majú obrovské možnosti ako históriu „znásilňovať“, ako zásluhy jedných pripisovať iným, aby z nich neprestali byť príťažlivé legendy a pekné príbehy. Seriál ČT síce nepresvedčil svojou prvou časťou o objektivite ich tvorcov, ale v nijakom prípade si nenechám ujsť ďalšiu jeho časť. Je to filmový projekt, ktorý si aj tak zasluhuje uznanie. Musíme si priznať, že čosi podobné nám naši slovenskí filmári a dokumentaristi dlhujú. Pre nich sú dôležitejšie pletky v Paneláku, na Farme, v Susedoch... ktoré – ako inak – zrejme pre nedostatok tvorivej invencie treba navyše ajviackrát reprizovať.

Rudolf SLEZÁK

Tragické udalosti spred sedemdesiatich piatich rokov
Viedenská arbitráž a jej následky

Ferdinand VRÁBEL – Foto: archív autora

Prvým krokom nielen k rozbitiu Československa, ale aj k druhej svetovej vojne bola Mnichovská dohoda. Mnichov – hlavné mesto nemeckého nacistického hnutia – bol aj mestom, kde sa rozhodovalo o nás bez nás za účasti vrcholných predstaviteľov Nemecka, Talianska, Veľkej Británie a Francúzska. Mnichovská dohoda, podpísaná v noci z 29. na 30. septembra 1938, stanovila v dopĺňujúcom vyhlásení, že ak problém poľskej a maďarskej menšiny v Československu „nebude vyriešený do troch mesiacov formou dohody medzi zainteresovanými vládami – stane sa predmetom ďalšieho stretnutia tu prítomných hláv štyroch mocností“.

Maďarskí vojaci na hraniciach pri Šahách.

Potriantoné Maďarsko sa nikdy nezmirovalo s rozpadom Uhorska a jeho medzivojnová politika sa niesla v znamení iredenty a revizionizmu s cieľom jeho úplnej obnovy. Z taktických dôvodov však tento svoj plán maďarská zahraničná politika maskovala poukazovaním na údajne nespravodlivé hranice, ktoré treba opraviť tak, aby zodpovedali etnickým pomerom. To, že nielen v Československu je maďarská menšina, ale aj v Maďarsku sú státisíce Slovákov, sa úmyselne zamlčovalo.

REVÍZIA TRIANONU

Cesta pre revíziu Trianonskej mierovej zmluvy (4. júna 1920) sa pre Maďarsko otvorila po prijatí Mnichovskej dohody. Maďarsko v snahe využiť šok zo zrady veľmoci a z medzinárodného oslabenia Československa, zanepřázdenie jeho vlády rokovaniami s Nemeckom a Poľskom a súčasne vnútorné problémy, naliehalo na urýchlený začiatok rozhovorov o vytýčení nových hraníc. Rokovania o nových československo-maďarských hraniciach boli dohodnuté na začiatok októbra 1938. V tom čase však nastali v Československu veľmi závažné vnútropolitické zmeny (odstúpenie československého prezidenta E. Beneša a vlády, Žilinská dohoda a následné vyhlásenie slovenskej autonómie 6. októbra 1938 predstaviteľmi Hlinkovej Slovenskej ľudovej strany), a tak Maďarsko súhlasilo s posunutím rokovaní na 9. októbra. Medzitým sa Jozef Tiso stal predsedom autonómnej vlády Slovenska a ministerská rada v Prahe rozhodla, že česko-slovenskú delegáciu budú tvoriť len slovenskí a rusínski predstavitelia.

KOMÁRNANSKÉ ROKOVANIA

Deviateho októbra 1938 sa v Komárne začali rokovania československej delegácie (predseda Jozef Tiso, ostatní členovia – Ferdinand Durčanský, generál Rudolf Viest, Ivan Krno a zástupca Podkarpatskej Rusi Ivan Innatij Parkányi) s maďarskou delegáciou (minister zahraničných vecí Kálmán Kánya, minister školstva a kultúry Pál Teleki, maďarský vyslanec v Československu János Wettstein, plukovník Rezső Andorka a ďalší) o vytýčení nových hraníc s Maďarskom. Vzhľadom na rýchly vývoj situácie nebola naša delegácia na rokovanie dostatočne pripravená. Materiály

sa vopred nevypracovali a pražská ministerská rada neurčila postup ani konkrétne kroky. Jozef Tiso a Ferdinand Durčanský sa navyše na podobných rokovaniach zúčastnili po prvý raz a museli čeliť pripraveným a medzinárodne skúseným maďarským politikom. Veľkou taktickou chybou Tisa a spol. bol už jednak súhlas s miestom rokovaní – Komárnom, kde prevládala protislovenská atmosféra a konali sa manifestácie v prospech požiadaviek Maďarska. Tiež súhlasili, aby sa rokovalo v maďarskom jazyku, keďže všetci slovenskí členovia delegácie tento jazyk ovládali. Tiso sa v priebehu rokovaní, keď poznal svoj omyl, pokúsil o preloženie rozhovorov do Piešťan, ale so svojim návrhom už neuspel.

ULTIMATÍVNE POŽIADAVKY

Od samého začiatku rokovania bolo zrejme, že československá strana nebude môcť pristúpiť na prehnane maďarské požiadavky. Aj keď sa maďarskí predstavitelia formálne hlásili k zásade samourčenia na základe etnickej príslušnosti, v praxi ju nerešpektovali, naopak

Jozef Tiso a Kálmán Kánya rokovali o nových hraniciach, október 1938.

porušovali ju. Maďarsko si robilo nároky nielen na to územie, kde podľa sčítania ľudu z roku 1910 žilo viac ako päťdesiat percent Maďarov, ale aj na také územia, kde nielen v roku 1938, ale dokonca ani v roku 1910 maďarské obyvateľstvo nemalo väčšinu. Okrem Košíc chceli totiž Maďari ešte aj Nitru a Bratislavu s okolím, čo bolo absolútne neprijateľné, a okrem toho požadovali na slovenskom území aj usporiadanie plebiscitu, pretože dúfali, že väčšina slovenského obyvateľstva sa vysloví za pripojenie k Maďarsku. Predstava maďarských politikov, že sa Slováci radi

vrátia k svätostefanskej korune, bola však úplne nereálna.

Aj keď Československo ako prejav dobrej vôle dohodnúť sa s Maďarskom odstúpilo mestá Ipeľské Šahy a Slovenské Nové Mesto, delegácie sa v Komárne na otázke etnických hraníc nedohodli. Koncom októbra 1938 preto ČSR a Maďarsko súhlasili s tým, že svoj spor predložia veľmociam a podriadia sa rozhodnutiu Nemecka a Talianska.

PRÍPRAVA NA EVAKUÁCIU

Ako ukazuje archívny materiál, ČSR sa už v prvej dekáde októbra 1938 pripravovala na evakuáciu rozsiahleho územia na južnom Slovensku. Podľa Pokynov pre prípad nariadenia evakuácie území s maďarskou väčšinou, vydaných Krajským úradom v Bratislave 9. októbra 1938, mali sa úrady, školy, železnica atď., ako aj osoby na uvedenom teritóriu pripraviť na prípad, že sa územie, kde býva maďarská menšina, bude musieť odovzdať Maďarsku. Uvedené pokyny dopĺňujú ďalšie inštrukcie z 11. októbra 1938, určené okresným náčelníkom v Bratislave, Šamoríne, Dunajskej Strede, Galante, Komárne, Starej Ďale (Hurbanovo), Nových Zámkoch, Parkane (Štúrovo), Šali, Želiezovciach, Krupine, Leviciach, Lučenci, Feledinciach (Jesenské), Rimavskej Sobote, Tornali, Rožňave, Moldave nad Bodvou, Košiciach, Trebišove, Kráľovskom. Chlmci, vo Veľkých Kapušanoch, Vrábľoch, v Modrom Kameni. Podľa týchto dokumentov počítala československá strana s odstúpením územia (s výnimkou sporných miest) takmer v rovnakom rozsahu, ako to stanovila Viedenská arbitráž o tri týždne neskôr, aj keď ešte prebiehali neúspešné rokovania v Komárne a neskôr aj medzi Prahou a Budapešťou.

ARBITRÁŽNY VERDIKT

Prvá arbitráž sa konala vo Viedni v zámku Belveder 2. novembra 1938. Členmi nemeckej delegácie boli minister zahraničných vecí Joachim von Ribbentrop a poľný maršal

Hermann Göring. Taliansko zastupoval minister zahraničných vecí Galeazzo Ciano. Maďarsko minister zahraničných vecí Kálmán Kánya a minister vzdelávania Pál Teleki. Československo minister zahraničných vecí František Chvalkovský a Ivan Krno. Slovensko predseda vlády Jozef Tiso a minister spravodlivosti Ferdinand Durčanský. Podkarpatskú Rus predsa vlády Avhustyn Vološyn. Záverečný dokument podpísali J. von Ribbentrop, G. Ciano, K. Kánya a F. Chvalkovský.

Po arbitráži Maďarsku pripadlo územie na južnom Slovensku a Pod-

karpatskej Rusi ohraničené líniou Senec – Galanta – Vráble – Levice – Lučenec – Rimavská Sobota – Jelšava – Rožňava – Košice – Michalany – Veľké Kapušany – Užhorod – Mukačevo – hranice s Rumunskom. Slovensko arbitrážou prišlo o vyše štvrtinu svojho územia. Napriek deklarovanému cieľu vytvorenia etnických hraníc Slovenská krajina a Podkarpatská Rus stratili aj veľa prevažne či čisto slovenských (rusínskych) území. Na základe Viedenskej arbitráže Slovensko stratilo 10 390 štvorcových kilometrov územia, na ktorom podľa sčítania ľudu z roku 1930 žilo 853 670 obyvateľov. Z toho bolo len 503 980 maďarskej národnosti, slovenskej a českej (resp. československej) národnosti bolo 272 145 obyvateľov. Na arbitrážnom území žilo aj 26 151 Židov, 8 947 Nemcov, 1 825 Rusínov, 14 617 osôb inej národnosti a 26 005 cudzincov.

TRAGÉDIE VYHÁŇANÝCH

Pri obsadzovaní územia južného Slovenska maďarskou armádou 5. – 10. novembra 1938 sa odohrávali podobné neľudské výčiny soldatesky ako predtým v českom pohraničí. Dokladajú to tragédie mnohých vyhánaných, ktorí boli nielen okradnutí, ponižovaní, fyzicky napádaní a týraní, ale aj obeť na životoch napríklad v Kőbölküte (dnes obec Gbelce v okrese Nové Zámky), kde boli traja tamojší kolonisti zastrelení a jeden obesený.

Prax ukázala, že slovenská ani československá vláda svojich občanov na odstúpenom území nijako ochrániť nevedeli, len žandárske stanice a ďalšie úrady v nasledujúcich týždňoch a mesiacoch protokolovali sťažnosti a majetkové straty vyhnancov. Treba sa tu zmieniť o alibistickej formulácii: „Inak násilie zo strany maďarských orgánov nebolo na mojej osobe spáchané,“ ktorá sa často v týchto zápisniciach spisovaných s vyhnancami rôznymi úradmi, najmä však žandárskymi stanicami opakuje. Napríklad zápisnica z 20. 11. 1938 spísaná s kolonistom Jozefom Vojáčkom uvádza, že „v Dunajskej Strede ho prinútili podpísať tlačivo, že dobrovoľne opúšťa terajšie Maďarsko. Z Úzoru (dnes Kvetoslavov) ich pešky hnali do Alžbety (Alžbetin Dvor – dnes súčasť obce Dunajská Lužná). Po ceste k hraniciam prejavil som únavu, a preto ma jeden žandár kopol do nohy a povedal niečo po maďarsky, čomu som nerozumel... Bol som nútený predať pod cenu stoh slamy, stoh sena, repu 45 q, zemiačky 5 q a kukuricu a iné veci v cene 6 000 Kč. Zanechal som ešte obytný dom, pole, hosp. zariadenie v cene 100 000 Kč.“ A aj napriek tomu zápisnica obsahuje „čarovnú“ formuláciu: „Proti mne a mojej rodine nebolo zo strany maďarských orgánov násilie spáchané!“

Viedenská arbitráž bola právne neplatná, pretože predstavovala akt medzinárodného násillia. Po skončení druhej svetovej vojny bola táto skutočnosť potvrdená 10. februára 1947 jej vyhlásením „Mierovou zmluvou medzi Spojenými a pridruženými mocnosťami a Maďarskom“ za zrušenú a neplatnú. Článok 1, časti I. v prvom odseku zmluvy stanovil, že „hranice Maďarska s Rakúskom a s Juhosláviou zostanú také, aké boli 1. januára 1938“, a podľa ustanovenia štvrtého odseku, písmeno a) „rozhodnutia Viedenskej arbitráže z 2. novembra 1938 sa vyhlasujú za nulitné“. Podľa odseku štyri, písmeno b), sa hranice medzi Maďarskom a Československom stanovili tak, ako boli 1. januára 1938, a podľa písmena c) toho istého odseku Maďarsko navyše odstúpilo Československu obce Jarovce, Rusovce a Čunovo v Petržalke.

Viac sa dočítate aj v redakčnej besede na strane 11.

Nová hra Eugena Gindla v SND hasí ohnky, ale nie samotný požiar

Thriller, ktorý chce byť karpatský

Milan POLÁK – Foto: Slovenské národné divadlo_www.snn.sk

Možno to bol úmysel, možno bizarná náhoda. Premiéra hry novinára Eugena Gindla Karpatský thriller v činohre SND bola akoby načasovaná na výročie 17. novembra 1989. Nebola to však oslava ani oslavná pripomienka významu tohto historického dátumu, aj keď predmetom uvedenej dokumentárnej hry je fenomén, vo svojej cynickej a agresívnej podobe známy najmä od začiatku spomínanej dejinnej udalosti až podnes – je to korupcia.

Protagonista hry, známy Dušan Jamrich.

Inscenáciu hry sprevádza nezvyčajný programový bulletin, ktorý je formátovo a graficky presnou kópiou denníka SME a v dvadsaťstranovom obsahu napĺňa jeho

všeobecne známu politickú a názorovú orientáciu. Bolo by možno zaujímavé počuť od vedenia SND, či sa týmto činom aj naša celonárodná kultúrna a umelecká ustanoviteľ

programovo prihlasuje k orientácii, ktorú nezakryte a ostentatívne demonštruje práve tento opozičný denník.

■ OPRÁŠENÁ PREDLOHA

Karpatský thriller je v postate dokumentárnu drámou. Príbeh o korumpovaní pri predaji diagnostických zdravotníckych prístrojov zo strany veľkej nadnárodnej spoločnosti vychádza z poznatkov investigatívneho novinára a autora hry Eugena Gindla. Pôvodne svoje skúsenosti s týmto príbehom spracoval vo forme televízneho scenára pred vyše desaťročím. Navyše ide o prípad z deväťdesiatych rokov, takže bolo aj dosť príležitostí znovu si zanávať na Mečiarovu éru, akoby po tomto období už pretrvávala u nás kompletná idyla. Napríklad o korupcii spojenjej s privatizáciou elektrární, plynu, telekomunikácií, vodární, poisťovní, bánk a iných priemyselných komplexov nie je v hre ani zmienka.

Z nerealizovaného scenára vychádza aj divadelná hra. Napriek tomu, že ide o dokumentárnu rekonštrukciu možno skutočnej udalosti, v divadle si uvedomili, že tento dokument nie je možné prerozprávať iba formou dialógov, ale treba ho

divadelne ozvláštniť, dať mu nejaký vzlet a širšiu významovú dimenziu. Inak by sa problém hry vyčerpalo možno v dvadsaťminútovej jednotkovke.

■ MÓDNA INAKOSŤ

Azda aj preto sa popri hlavnej postave, bývalej investigatívnej novinárke Zune (Zuzana Fialová) dostala do hry aj jej lesbická priateľka Naďa (Petra Vajdová), takže divák si užije aj pohľad na lesbické milostné kontakty. Ďalej v hre vystupuje deus ex machina s viacerými premenami – čert Bubo, ktorý sa tiež premieňa na iné postavy, akási nadprirodzená rozprávačka a rozohrávačka Una, ale aj Hrobár vypožičaný z Hamleta (Leopold Haverl). Tieto postavy z nebies, z pekla či zo Shakespeara, títo antickí bohovia spravidla riešia to, s čím si autor nevedel poradiť. Zuna a Naďa sú reálne postavy príbehu a takými je aj režisér reklám Džony (Jozef Vajda a Lubomír Paulovič), prezident regionálnej pobočky nadnárodnej firmy S, podľa všetkého ide o Siemens (Dušan Jamrich), šéf publicistiky v komerčnej televízii Harmata (Ján Gallovič) a šéfredaktor týždenníka Hlavatý (Štefan Bučko). Poslední dvaja demonštrujú poplatnosť médií zadávateľovi lukratívnych reklám, zásluhou ktorých tieto médiá prežívajú. V rovine divadelne upraveného textu hry (dramaturgmi sú Martin Porubjak a Peter Kováč) sledujeme akúsi montáž výstupov, ktorá má ambíciu povýšiť prvoplánový príbeh na výpoveď so širšou platnosťou.

■ SIETĚ JEDNOTLIVOSTÍ

V inscenačnej rovine (režisér Roman Polák) napriek veľkému úsiliu o zdivadelnenie akcií a via-

cerým zaujímavým nápadom sledujeme v dôsledku oslabenie až rozptýlenie príbehu koncentracie. Jej cieľom by mala byť dokumentárna údernosť a cez ňu aj výzva k dialógu a k zaujatiu postoja. Divák sa zachytáva skôr na periférnych až okrajových jednotlivostiach než na samotnej podstate hry, ktorá by pri väčšej koncentrácii na príbeh mohla mať tú očakávanú apelatívnu funkciu. Ale aj tá apelácia smeruje k sekundárnej polohe problému, teda k dôsledkom, a nie k príčine. Základným problémom hry je totiž korupcia ako jav nemorálny a zlý, vo svojom dôsledku spoločensky škodlivý. Isteže, jav hodný kritiky. Korupcia je však iba dôsledkom chýb alebo choroby systému. Od dramatického diela, ktoré chce vstúpiť do spoločenského dialógu, očakávali by sme práve to odhalenie systémových mechanizmov, ktoré korupciu umožňujú a pre ktoré sa ju nedarí eliminovať nielen u nás, ale ani v blížšom či vo vzdialenejšom svete. Problém nevyriešia ani v hre spomínaná distingvovaná dáma pani Syčáková-Beblavá či šarmantná dáma v cudnej minisukni Zuzana Wienk.

Poslaním umenia a zvlášť dramatického, ktoré vedie živý dialóg s divákom v hľadisku, mal by byť práve ten zostup k podstate, príčine alebo ak chcete k prapríčine korupcie. Inak je to len o periférii a dôsledkoch základného problému. Je to len moralizovanie, hasenie ohníkov, a nie požiaru, je to zeitstuck, aktualitka, koketovanie s dôsledkami, a nie s podstatou. A takým je aj tento Karpatský thriller a jeho javisková podoba. Ale aj tak by sme sa asi mali tešiť, že hra zo súčasnosti konečne uzrela svetlo sveta aj na javisku SND.

História cez slovo a obraz

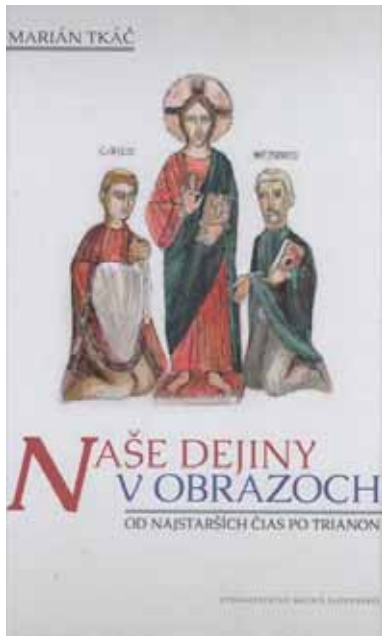
Marián Tkáč: Naše dejiny v obrazoch, Vydavateľstvo MS, Martin 2013

KNIHA TÝŽDŇA

Podtitul tejto nekaždodennej knihy znie Od najstarších čias po Trianon. Toto obdobie je symbolické, keďže zahŕňa úsvit našich dejín cez jeho málo akcentované slávne obdobie až po prelom 19. a 20. storočia, keď sa často aj krvou písali dejiny Slovákov.

Marián Tkáč v doslove ku knihe píše: „Lebo našimi sú dejiny rodov a národov, ktoré kedykoľvek žili na našom území, teda aj v čase, keď sa Slovensko nevolalo Slovenskom a keď mená našich predkov boli aj také ako Kelti, Kotíni, Kvádi, Markomani, Svěbovia a iné a ešte iné.“ Práve úvodné pasáže knihy budú pre mladú generáciu (ktorej je podľa mňa prioritne určená) doslova zjavením. Doterajší úzus vyučovania dejepisu je totiž opatrne a mimoriadne stručne zameraný nanajvýš tak na franského kupca Sama, Rastislava Svätopluka a... koniec. Prvé zmienky o Slovákoch sa datujú tak neurčito, až má premýšľavý jedinec pocit, že sa „náhle vyskytli pod Tatrami“. Naše najstaršie dejiny interpretované Mariánom Tkáčom budú zrejme aj najčastejšie napádané niektorými historikmi ako „literárna licencia“. Autor je však dostatočne fundovaný a vizionársky, aby jeho kniha práveže podnietila nové generácie historikov opustiť veľakrát ideologicky podmienený výklad dejín starých Slovákov a posunúť sa bližšie k pravde, ktorá je pre isté kruhy azda i nepríjemná. Za samostatnú zmienku stojí aj výtvarná stránka knihy. Drvivá väčšina tejto bohato ilustrovanej knihy je dielom autora, čo dáva tomuto opusu punc zvrchovane osobného diela. Ako Marián Tkáč spomína v doslove: „Lepšie je raz vidieť, ako stokrát počuť.“ Na knižný trh teda prišla kniha, ktorá tu doteraz chýbala. Približuje naše dejiny pútaivo, nerozvláčne a odborne na výške. Okrem toho kladie aj mimoriadne dráždivú otázku: Nemohlo to byť napríklad aj takto?

(mab)

MEDAILÓN

Jedna z najúspešnejších slovenských herečiek Zdena Grúberová oslavuje úžasné životné jubileum – osemdesiat rokov. Táto dáma klasickéj slovenskej hereckej školy sa narodila 24. novembra v Šenkviaciach. Herectvo mala v génoch. Jej otecko hrával v ochotníckom divadle v Šenkviaciach a nikdy nezabudol zobrať svoju dcéru Zdenku na predstavenie.

Herečka s darom presvedčivosti

Azda aj to ju viedlo k rozhodnutiu študovať odbor herectvo na Konzervatóriu v Bratislave. Krátky čas (1953 – 1954) pôsobila v Armádnom divadle v Martine a v roku 1954 sa stáva ako dvadsaťjedenročná členkou Slovenského národného divadla v Bratislave, kde pôsobila až do roku 1999. Dievčensky a nežne pôsobiacu Zdenku Grúberovú obsadzovali do postáv, pre ktoré bola ako stvorená. Jej najobľúbenejšou rolou z čias jej ranej mladosti bola postava Shakespeareovej Júlie. Podľa odborníkov herecky dozrela v šesťdesiatych rokoch minulého storočia, keď bola obsadzovaná do mnohotvárných charakterových hereckých kreácií. Dokázala zahrať vážne i komické úlohy meštiačok, kmotier či výrazné dedinské ženy. Svoj talent preniesla i do televíznych inscenácií, kde vytvorila mnoho nezabudnuteľných postáv. Našiel si ju aj film (Drevená dedina, Kapitán Dabač, Smrť prichádza v daždi, Červené víno...). Stala sa tiež poprednou rozhlasovou herečkou. Bohatý hlasový register jej pomohol stvárniť vnútorne komplikované postavy. Zdena Grúberová v súčasnosti rada číta. Preferuje historické romány, ale aj dobre napísanú detektívku. Z hudby je jej blízka opera a kvalitný džez. Za svoju umeleckú tvorbu získala v roku 1968 titul Zaslúžilá umelkyňa, v roku 1982 ocenenie Zlatý krokodíl. V roku 1999 získala Výročnú cenu Literárneho fondu v oblasti divadelnej tvorby. Na Festivale rozhlasových rozprávok Záračný oriešok v Piešťanoch v roku 2002 ju porota odmenila Cenou mesta Piešťany za najlepší ženský výkon v kategórii klasická rozprávka. V mene celej redakcie jej želáme k jubileu len to najlepšie!

(mab)

HUMORESKA

Keby sme mali Európsku úniu už v 19. storočí, tak by sa v júli 1843 na fare v Hlbočkom zišli Adela Ostrolúcka, Anička Jurkovičová-Hurbanová a Kornélia Kellnerová-Hodžová, zapálili by si dobrý doháňik, vínka naliali a kodifikovali by slovenčinu. Ludevít Štúr, Michal Miloslav Hodža a Jozef Miloslav Hurban by mali vtedy iné povinnosti. Museli by štopkať ponožky a obšívajú fertušky, presne ako nariadila mužom zo Slovenska Európska komisia, ktorej by vtedy predsedala moravská šľachtická Mária-Eleonóra von Kounitz-Metternichová.

O niečo neskôr by Mária Pospíšilová písala nesmrteľné slová: „Andrejko môj, teda tak sme my...“ v skvelej milostnej básni Andrej. A o pár rokov by vydala Ilona Országhová skvostné dielo Hájnikovej muž. To všetko preto, lebo by sa do úplnej

tam nebudú mať, budú sankcie. Zrátali totiž, že vo vrcholových pozíciách firiem a v iných inštitúciách je oveľa nižší počet žien ako mužov. V nevýkonných podnikoch a inštitúciách je na riadiacom vrchole pätnásť percent žien a vo výkonných orgánoch je

robiť alebo im naozaj šibe. Nemám skutočne nič proti tomu, aby ženy zastávali rovnocenné postavenie s mužmi. Nemám nič proti tomu, aby mi šéfovala rozumná žena. Ani so sufražetkami sa nebijem, ale aby niekto opäť ako za socializmu

pre bruselskú fantazmagóriu? Určite s láskou, pochopením a budú im všemožne pomáhať... Rozumné ženy sa už búria. Napríklad riaditeľka severoírkej pobočky Institute of Directors Lindy Brownová upozornila, že ženy sa chcú dostať do riadiacich orgánov na základe zásluh, a nie na základe povinnosti. Cituje hlasovanie tristo žien, v ktorom až sedemdesiat percent z nich odmietlo povinné kvóty pre ženy. Ale ešte, milé ženy, nemáte vyhrané. Európska únia, ktorá schválila zákaz nosenia podpätkov a šperkov pre kaderničky, je schopná ešte horších absurdností a hlúposti.

Milan ZEMO

Ostrolúcka, Jurkovičová a Kellnerová kodifikujú slovenčinu

absurdity dotiahlo nariadenie Európskeho parlamentu, ktorý prijal už v 19. storočí návrh smernice Európskej komisie, aby verejne obchodovateľné spoločnosti mali vo svojich riadiacich orgánoch aspoň 40-percentné zastúpenie žien v nevýkonných funkciách. A keď ich

to 8,9 percenta. Po štúdiu o vplyve klimatických zmien na rovnosť žien, kde v Bruseli zistili, že „bez skutočnej rodovej rovnosti nebude existovať ani klimatická spravodlivosť“ (naozaj, nežartujem!), ďalší významný počin, ktorý svedčí o tom, že v tom Bruseli asi nemajú čo

nalinkoval percentá, ktoré treba naplniť, aj keby čo bolo, mi pripomína horší stav ako u nás doma v Kocúrkove. Ako sa budú pozerať na ženy, ktoré sa v dôsledku takejto povinnej pozitívnej diskriminácie natlačia do vrcholových orgánov, nie na základe vlastných schopností, ale

ČRTA

Často sa stáva, že ľudia, ktorí sa po celý život prejavujú hodnotnými aktivitami a zanechávajú pozoruhodné dielo, napokon zostávajú zabudnutí v tieni svojho slávnejšieho súrodenca. To je aj prípad bratov Milana Rastislava Štefánika, najmä o sedem rokov staršieho Igora Branislava. Prispelo k tomu aj to, že Igor celý svoj tvorivý život prežil medzi Slováckmi v Srbsku – a to v takmer celej druhej polovici minulého storočia nebolo hodno pripomínať. Spomeňme si naňho aspoň pri 140. výročí jeho narodenia.

Igor Branislav, brat Milana Rastislava

Evanjelický kňaz, právnik, filozof, psychológ, najmä však nezabudnuteľný kultúrny činiteľ medzi Slováckmi v srbskej Vojvodine a rumunskom Nadlaku, organizátor ich kultúrno-spoločenského života, kronikár osudov, radca v problémoch a úzkostiach, obhajca práv pred úradmi najmä v čase uhorského panstva. Muž, ktorý by si zaslúžil, aby mal na Dolnej zemi, kde takmer celý život pôsobil, dôstojný pamätník.

V rodine košarišského farára Pavla Štefánika a jeho ženy Albertíny, rodenej Jurkovej, prišiel na svet dvadsiť detí, deväť sa dožilo dospelosti. Igor sa narodil 11. novembra 1873 ako druhé dieťa, ale prvý mužský potomok – to značilo pokračovať v otcových šlapajach. Od mala mal však množstvo záujmov a keďže otec bol vzdelancom s bohatou knižnicou, na dedinách nevidaný, syn mal o zábavu postarané – viac ako hry ho lákala literatúra. Učiteľ v obecnej škole Martin Kostelný, absolvent slovenského gymnázia v Revúcej, v spomienkach píše, že mal niekoľko mimoriadne nadaných žiakov, k nim patrili aj deti pána farára Štefánika, ale Igor a Milan Štefánikovi aj medzi nimi vynikali. Aby však mohli ísť do vyšších škôl, museli sa dobre naučiť po maďarsky. Igorovi to išlo ľahšie, Milana Rastislava museli dať rodičia do Šamorína, inak by sa asi po maďarsky nebol naučil. Igor vychodil lyceum v Bratislave a v Kežmarku – a nasledovalo desať rokov vysokoškolských štúdií: právnická fakulta v Pešti, teológia v Šoprone a Prešove a ešte filozofia a psychológia v nemeckom Rostocku, to už bol vysväteným kňazom.

Ťažiskom práce mu bola vzdelávacia, duchovná, právnická i vlastenecká činnosť medzi dolnozemskými Slováckmi. V čase prvej svetovej vojny ho obvinili z velezrady, našťastie sa vojna skončila skôr, ako ho stihli odsúdiť. Po vojne sa vrátil na Slovensko, ako právnik usporadúval pozostalosť po nebohom bratovi, nevyjasnené okolnosti jeho smrti a nesplnené sľuby Prahy voči Slovácku ho znova vyhnali na Dolnú zem, kde ho Slováci vrelo privítali. Umrel v roku 1940.

(jč)

Pred sto päťdesiatimi rokmi sa narodil kňaz a spisovateľ Andrej Pavčo Duchovná misia medzi krajanmi v USA

Pavol PARENÍČKA – Foto: archív autora

Medzi významné postavy náboženského, spolkového, kultúrneho a literárneho života amerických Slovákov sa sklonku 19. a v prvej tretine 20. storočia sa zaradil reverend Andrej Pavčo, rodák z Habovky na Orave. Od jeho narodenia začiatkom novembra uplynulo stopäťdesiat rokov. O tejto pozoruhodnej osobnosti sa doma na Slovensku temer nič nevie, keďže minulý režim dejateľov, ako bol aj tento reverend, zámerne zamlčoval.

Andrej Pavčo sa zhodou okolností narodil v tom istom roku, ako vznikla Matica slovenská – 1863, no nie 4. augusta, ale 3. novembra v Habovke na Orave. Azda aj preto ako publicista neskôr vždy o Matici úctivo písal...

Pochádzal zo slovenskej roľníckej rodiny, ktorá – ako bolo a stále je v hornooravských reáliách samozrejmosťou – prináležala k silne kresťanským, teda k rímskokatolíckym založeným. Jeho rodičmi boli Jozef Pavčo a Katarína, rod. Žaková, obaja z Habovky. Andrej vyrastal so štyrmi súrodencami; mal bratov Jána a Jozefa, sestry Annu a Máriu, pričom všetky krstné mená v rodine mali odkazy na Bibliu.

Andrej chodil do slovenskej rímskokatolíckej ľudovej školy v Habovke, kde si učeníveho a nadaného žiaka všimol miestny farár František Silvester, ktorý ho poslal na ďalšie štúdiá do Trstenej. V tomto hornooravskom mestečku dokončil základnú školu a absolvoval na trstenskome gymnázium aj nižšie gymnaziálne triedy. Vyššie – piatu a šiestu – navštevoval na rímskokatolíckom gymnázium v Banskej Bystrici, kde požiadal o prijatie za klerika banskobystrickej diecézy. Biskup Arnold Ipolyi-Stummer jeho žiadosti vyhovel a poslal ho dokončiť gymnázium na Dolnú zem do Jágru, kde v maďarskom prostredí aj maturoval. Potom sa vrátil a študoval teológiu na banskobystrickom biskupskom seminári, tretí a štvrtý ročník bohoslovnia absolvoval v ústrednom seminári v Pešti, tu vykonal aj štátnu skúšku z dogmatiky a získal titul bakalár. Pavčo za kňaza vysvätil trnavský biskup Jozef Boltižár 17. septembra 1886.

■ KŇAZSKÉ PÔSOBIŠKÁ

Do pastorácie nastúpil ako kaplán vo Veľkom Poli. Od roku 1887 bol kaplánom u farára Pavla Tomkuliaka v Detvianskej Hute. Inak Tomkuliak, Pavčov oravský rodák z Krivej, národne najviac zapôsobil na jeho povedomie, veď sám patril medzi popredných slovenských národných buditeľov, ná-

boženských aktivistov, katolíckych spisovateľov a publicistov. Lenže Pavčo u neho dlho nepobudol, lebo vzápätí kaplánoval v Jánovej Lehote, v Nemeckom (dnes Nitrianskom) Pravne a potom v mestečku Handlová. V roku 1892 ho inštalovali za administrátora fary v obci Cach (dnes Malinová v okrese Prievidza). Jeho ďalšie štyri kňazské pôsobiská boli osídlené nemeckým obyvateľstvom, čím sa cirkevná vrchnosť snažila Pavča odizolovať od slovenského národa. Napriek tomu našiel s Nemcami spoločnú reč a vzájomným úsilím sa im napríklad podarilo počas päťročného Pavčovo kňazského pôsobenia v Cachu vybudovať nový kostol.

■ MISIA V SCRANTONE

Neutešené národnostné pomery v habsburskej monarchii, a zvlášť v jej uhorskej časti, proces násilnej maďarizácie a s ňou spojenej národnostnej perzekúcie, ktoré neobišli ani náboženský život a katolícku cirkev v Uhorsku, to boli hlavné príčiny, prečo sa Andrej Pavčo vysťahoval do zahraničia ako v poradí tridsiaty piaty slovenský kňaz. Medzi amerických Slovákov pricestoval na jar v roku 1897, keď 17. apríla zaujal Farnosť Svätej Rodiny v Scrantone v Pensylvánii, meste, ktoré bolo sídlom scrantonského biskupstva, a do kňazského úradu ho inštaloval biskup William O'Hara. V Scrantone, obývanom prevažne slovenskými vysťahovalcami, ktorí pracovali ako baníci, dostal kostol a faru, zriadil aj nový cintorín. Príkladne sa staral o katolícku školu, najstaršiu zo slovenských škôl v Amerike. Neskôr od 1. septembra 1902 bol Pavčo reverendom vo Farnosti sv. Jána v Pittstone, pričom počet farníkov sa zvýšil dvaapokrát. V rokoch 1915 – 1918 pôsobil vo Farnosti sv. Jána Nepomuckého vo Freelande a napokon od roku 1918 spravoval Farnosť Svätej Trojice v pensylvánskom meste Hazleton, kde postavil nový kostol, faru a školu. Počet farníkov na jeho poslednom kňazskom pôsobisku sa opäť zdvojnásobil. Na

Slovensko k rodine do Habovky sa vracal len príležitostne, navštívil ju napríklad v roku 1907, ale paradoxne po roku 1918 už do starej vlasti neprišiel. Andrej Pavčo zomrel vo veku nedožitých sedemdesiat rokov 13. júla 1932 v Hazletone, kde ho aj pochovali.

■ LITERÁRNA POZOSTALOSŤ

Pred slovenskou verejnosťou doma i v Amerike sa prezentoval ako prekladateľ, dramatik, náboženský spisovateľ a publicista, organizátor aj mecén spolkového náboženského života medzi americkými Slováckmi a ich slovenskými duchovnými.

Literárnej a prekladateľskej práci sa venoval už na Slovensku, kde začal prekladať svetoznámy román poľského spisovateľa Henryka Sienkiewicza Quo Vadis Domine? z roku 1896 o prvých kresťanoch a ich prenasledovaní počas hrôzovlády cisára Nera v antickom Ríme, ktorého autor v roku 1905 dostal Nobelovu cenu. Napokon výber z tejto Sienkiewiczovej trilógie poslovenčil, od roku 1899 ho najprv uverejňoval na pokračovanie v novinách Slováč v Amerike a knižne vydal v jednom zväzku pod názvom Svätý Peter v Ríme v roku 1904 v Scrantone. V slovensko-americkom prostredí sa so záľubou pustil do písania dramatických scénok a divadelných hier, ktoré publikoval časopisecky v Jednote a v Kalendári Jednota. Námety čerpal zo života v starej vlasti, ale najmä amerických Slovákov (drámy Čo nás Slovákov nivočí, 1911 – 1912; Oj, vršky, vršky slovenské!; Z dôb utrpenia; Márotnatný syn, všetky 1915; Jako Štefan zbohatnul v Amerike, 1928; satiry Americkí šviháci, asi 1901; Newyorská hádačka; Svokruša, obe 1918). Niektoré Pavčove dramatické scenky mali náboženskú tematiku (Genovéva, 1914; Posledná večera, 1917; Pán Ježiš Kristus vstal z mŕtvych, 1937).

Je autorom kázní a homílií, ku ktorých písaniu ho inšpiroval Andrej Ľudovít Radlinský, rodák z Dolného Kubína, jedna z najvý-

znamnejších postáv slovenského duchovného a národného života Slovákov v 19. storočí. Pavčo bol aj autorom početných nábožensky motivovaných článkov, polemík a úvah, zväčša písaných populárnou formou listov v časopisoch Jednota (aj v kalendári Jednota), Bratstvo (aj ako jeho redaktor) a Katolícky Sokol. Osobitnú pozornosť zamerl na sociálnu oblasť a postavenie robotníctva, pričom vychádzal zo známej encykliky pápeža Leva XIII. Rerum novarum z roku 1891, ale zároveň sa ostro vyslovil proti socialistickým myšlienkam a riešeniam robotníckej otázky. Písal aj osvetové články so zdravotníckou tematikou, ktoré publikoval v kalendári Pútnik svätovoješský. Z maďarčiny poslovenčil mravnú čítanku Kazimíra Riedla Učenie viery a mravov v príkladoch, ktorú vydal v roku 1905 Spolok sv. Vojtecha a tlačou vyšla v Skalici. Na margo Pavčovej literárnej činnosti treba poznamenať, že používal pseudonymy Habovčan a Črchlan či Črchel, čo má byť údajne názov poľa s lukami v hornom habovskom chotári.

■ SPOLKOVÝ AKTIVISTA

Reverend Pavčo ako spolkový aktivista, blízky priateľ kňazov, národných dejateľov a krajaných pracovníkov Matúša Jankolu, Jozefa Murgaša a Františka Vlossáka, ktorý ho údajne aj pozval do Ameriky (iné pramene toto pozvanie pripisujú Štefanovi Furdekovi), zastával úrad duchovného pensylvánskej Jednoty a pôsobil aj ako hlavný duchovný celej korporácie Prvej katolíckej slovenskej Jednoty. V tejto funkcii sa osobitne sústredil na budovanie mládežníckych odborov Jednoty, v ktorých sa združovala mládež od dvanásť do osemdesiat rokov. V januári 1899 sa v duchu Radlinského odkazu stal iniciátorom vzniku a hlavným jednatelom Spolku sv. Vojtecha pre Slovákov v Amerike, ale napriek obetavej organizačnej a propagačnej práci sa mu nepodarilo získať v Novom svete výraznejšiu členskú základňu. V roku 1903 sa zaslúžil o založenie Pokladnice sv. Antona na podporu vzdelávania rehoľných sestier zo sociálne slabších rodín, vykonával funkciu jej prvého pokladníka, napokon sa stal spolkovým predsedom. Najvýraznejšie úspechy dosiahol ako spoluiniciátor myšlienky založenia ženskej kongregácie sestier sv. Cyrila a Metoda, pre ktorú spolu s inými kňazmi, osobitne s Matúšom Jankolom, získali aj scrantonského biskupa Michala Habanu. Ten v roku 1909 požiadal Vatikán o jej povolenie. Následne tejto žiadosti vyhovel pápež sv. Pius X. a v Amerike začala zdarne pôsobiť školská rehoľa sestier sv. Cyrila a Metoda. Pavčo bol aj spoluzakladateľ dievčenskej školy v pensylvánskom Danville. Počas prvej svetovej vojny sa ako predstaviteľ Prvej katolíckej slovenskej Jednoty v USA postavil za rozbitie habsburskej monarchie a za vznik československého štátu s autonómiou Slovenska. Po roku 1918 finančne podporoval Spolok sv. Vojtecha v Trnave a internát Svoradov v Bratislave.

V roku 1934 v Habovke postavili školskú budovu s dvoma triedami a bytom pre učiteľa, pričom niesla názov Rím. kat. ľudová škola Andreja Pavču. Stavbu tejto školy financoval vtedy už nebohy reverend Pavčo, ktorý sa aj takto snažil podporovať svojich rodákov. Títo, ale i širšia katolícka a kultúrna verejnosť na Slovensku nezabúdajú na tohto obetavého kňaza, spisovateľa a náboženského dejateľa. Narodil sa pred sto päťdesiatimi rokmi pod maticnou a cyrilometodskou hviezdou, aby ho sprevádzali na ceste života medzi slovenským ľudom v ďalekej Amerike.

Štyria historici o prelomových udalostiach dejín v redakčnej besede SNN

Zápas o dejiny, a teda ani o Slovensko sa neskončil

Do redakcie sme dostali rozhorčený písomný protest člena známych medzinárodných spisovateľských spolkov, ako aj organizácií televíznych a filmových kritikov, ktorý adresoval i vedeniu RTVS, že sa na 75. výročie Viedenskej arbitráže nevenovala tejto historickej udalosti nijaká pozornosť. „Viedenská arbitráž bola násilné zabratie zvrchovaných území Československa, a tým Slovenska, a zlyhanie demokratických síl Európy,“ konštatoval pri tejto príležitosti historik, terajší minister vlády SR Dušan Čaplovič. Podľa neho „okupovanie Košíc a ďalších slovenských miest a obcí na slovenskom juhu sprevádzalo násilie voči českým, slovenským, židovským a rómskym občanom, ale aj demokraticky zmýšľajúcim Maďarom“. Redakčnú besedu s historikmi strednej a mladej generácie – Dr. Antonom Hrnkom (1955), Dr. Ferdinandom Vrábekom (1948), Dr. Martinom Lackom (1976) a Mgr. Jánom Mitáčom (1983) – začíname preto súčasnosťou.

Zhovárал sa Dušan D. KERNÝ – Foto: archív SNN, L. LESAY

Slovenskí utečenci, ktorých donútili opustiť vlastné domy.

• Jestvuje vyvážený mediálny záujem o dejiny?

Anton HRNKO: Osobne sa nazdávam, že verejnoprávne médiá zámerne obchádzajú témy z národnej histórie. Ak sa pozrieme na okolité štáty, tak zistíme, že v Poľsku je celý verejnoprávny kanál (História), na ktorom dvadsaťštyri hodín vysielajú témy z histórie Poľska, ale aj ostatného sveta. Rovnaký kanál má nemecká verejnoprávna televízia (ZDF Info). V Maďarsku sú všetky kanály priam preplnené národnou históriou. Veľmi komorne, ale o to účinnejšie vysielajú témy z národnej i zo svetovej histórie verejnoprávna rakúska i česká televízia. Pritom ani jedna z týchto televízií sa nevyhýba háklivým témam a záležitostiam. A čo nechýba žiadnej relácii na spomínaných kanáloch, je prísny národný uhol pohľadu. Neobzerajú sa napravo ani naľavo, ale vysvetľujú to tak, ako to vidia oni. Na Slovensku je situácia taká, ako by bolo zločinom otvárať národné témy, ako by bolo zločinom vidieť Slovensko a jeho dejiny zo slovenského uhla pohľadu. Väčšina oficiálnych, štátom platených historických pracovísk je zaťažená čechoslovakistickým videním našich národných dejín, a čo je úplne nový fenomén od roku 1918, opäť sa tu – taktiež za slovenské štátne peniaze – podhadzuje maďarské a maďarónske videnie rozhodujúcich dejinných udalostí z našej národnej minulosti. Keď sa slovenské národné videnie dostalo do priamej konfrontácie s čechoslovakistickým pohľadom, napríklad v prípade Svätopluka a dejín Veľkej Moravy, ukázalo sa, že obhajcovia stalinistického čechoslovakizmu (nie toho prvorepublikového), ktorí si vyarendovali cez niektoré médiá pozíciu „arbitra elegancie“, teda záväzného vykladača našej národnej minulosti, jasne vyhralo na body. U tu je asi zakopaný pes, prečo kapitáni našich verejnoprávnych médií nepúšťajú zo svojho vysielania diskusie o slovenských národných dejinách. Nieko silný a nieko vplyvný si vlastne neželá slovenské videnie mnohých udalostí z minulosti. A to je na tom to najtragickjšie. Nasledovať by mala odpoveď na otázku prečo? Ale tú nech si dá čítať sám!

Martin LACKO: Človek nemusí byť nijakým analytikom, aby videl, že mienkotvorné médiá na Slovensku –

o slovenských médiách už sotva možno hovoriť – nemajú záujem o pravdivé a objektívne pertraktovanie tém z našej národnej histórie. V októbri sme mali napríklad 75. výročie autonómie, teda udalosti, keď Slovensko prvýkrát získalo svoj zákonodarný orgán a vlastnú vládu. Výročie, ktoré by u iných národov sprevádzali štátne oslavy, sa u nás úplne ignorovalo. Podobne to bolo aj s výročím tragickej Viedenskej arbitráže, keď si náš južný sused privlastnil časť cudzieho štátu, vyše dvadsať percent územia Slovenska, a tam žijúcich Slovákov masovo perzekvoval a vyhánal. Ak by sa čosi podobné stalo v opačnom smere čo i len z jednej desatiny, som si istý, že médiá by boli plné článkov o „slovenskej agresii“, v uliciach by sa predvádzali pochybní aktivisti, novinári a historici by ronili krokodílie slzy a politici by sa ospravedľovali Maďarsku. Keďže však utrpelo Slovensko a Slováci, obide sa to mlčaním. Zdá sa mi, že dnes sa môžu zdôrazňovať len tie témy, ktoré sa dajú zneužiť na protislovenskú propagandu. Je to asi súčasť scenára ponížovania a zdeptávania národného povedomia, za ktorým sú politické a ekonomické ciele istých mocných kruhov súčasnosti.

Ferdinand VRÁBEK: Niektorým závažným udalostiam sa venuje malý alebo nijaký priestor, a to aj pri okrúhlych výročiach. Príkladom môže byť poviedka 6. november 2013 – 95. výročie príchodu vôbec prvej slovenskej „skalickej“ Dočasnej vlády na Slovensko – výročie radostné, alebo 2. november 2013 – 75. výročie Viedenskej arbitráže – výročie smutné, na ktoré sa u nás úplne zabudlo.

Ján MITÁČ: Povedal by som, že v tejto oblasti je situácia priam alarmujúca, najmä čo sa týka verejnoprávnej televízie. Ignorovanie významných medzníkov našich dejín (pozri naposledy Mnichovská dohoda a najmä Viedenská arbitráž), výročí osobností, ktoré patrili a patria k elite Slovenska, by sa nemali stávať. Žiaľ, na Slovensku je to tak. Stačí sa pozrieť za hranice a porovnať, ako v tejto oblasti fungujú iné verejnoprávne televízie, napríklad Česká televízia. Slovenská televízia, ktorá by mala byť alternatívou ku komerčným kanálom, radšej vysielala tretotriedne „zábavné relácie“, ktoré sú navyše finančne podporované zo zdrojov ministerstva kultúry. To hovorí za všetko.

• Aký je zásadný rozdiel medzi historickým spracovávaním kľúčových dátumov v rokoch pred 1989 a teraz?

Anton HRNKO: Na tomto mieste treba povedať, že sa predchádzajúce obdobie rokov 1945 – 1985 nedá charakterizovať paušálne. V jednotlivých etapách sú značne odlišnosti. Čo bolo však jednotiacim prvkom, tak všetky minulé deje sa povinne museli hodnotiť z pohľadu existujúceho česko-slovenského štátu. Všetko, čo pomáhalo myšlienke spoločného štátu, bolo pokrokové, čo s ňou nekorešpondovalo, bolo negatívne, reakčné, odsúdeniahodné. Asi najvýrečnejším obrazom skutočnosti v spomínaných rokoch bolo, že sa praniaeroval a súdil len „slovenský buržoázny nacionalizmus“, a český nacionalizmus ako keby neexistoval. Príznačné bolo, že v českej historiografii bol Mnichov podrobne spracovávaný, vzťah k Česko-Slovensku a Benešovi v tom období sa považoval za mieru toho, čo je demokratické a pokrokové, resp. čo je spiatocnicke, reakčné, fašistické. Viedenská arbitráž bola posudzovaná nie ako súčasť Mnichovskej dohody, ale len ako niečo, čo z nej vyplývalo. Boli však dve obdobia, v ktorých sa výraznejšie uplatnil aj slovenský národný pohľad. Prvým takýmto obdobím bola druhá polovica šesťdesiatych rokov a potom osemdesiate roky. Kým národný prúd zo šesťdesiatych rokov sa skončil previerkami v roku 1971 a jeho nositelia boli vyradení z aktívnej práce a perzekvovaní, ten z osemdesiatych rokov sa potom výrazne uplatnil po roku 1989. Zároveň však v celom predchádzajúcom období parazitoval v slovenskej historickej vede i čechoslovakizmus, výrazne podporovaný z Prahy. Tu však asi treba rozvinúť to, čo som pri jeho charakteristike povedal v predchádzajúcej otázke. Prečo tento čechoslovakizmus bol odlišný od toho prvorepublikového. Čechoslovakizmus za prvej republiky – hoci bol v svojej podstate veľkočeským nacionalizmom, ktorý sa snažil pohliť a asimilovať Slovákov – mal v sebe mnoho idealizmu a vtedajšie ako-tak demokratické pomery nedovoľovali, aby sa presadzovo mocensky. Čechoslovakizmus po roku 1945 sa stal stalinsky netolerantný, presadzoval sa mocensky a nepripúšťal

Anton HRNKO

Martin LACKO

o sebe pochybnosť. Touto netolerantnosťou a neochotou diskutovať o jeho „večných pravdách“ sa vyznačujú aj dnešní nositelia tejto ideológie. Našťastie, nemajú také mocenské páky, ako mali ich učítelia, takže vďaka demokracii sa dá presadzovať aj iný pohľad. Nie je to však ľahké, o čom svedčí aj vypadnutie historických tém z verejného diskurzu.

• Čo je rozdielne v nazeraní novej generácie historikov?

Martin LACKO: Čím viac skúmam dobové pramene, vychádza mi, že autonómia Slovenska v októbri 1938 bola v národe prijatá jednoducho pozitívne. A to dokonca aj v evanjelických oblastiach. Iná vec samozrejme je, čo sa o tomto tvrdilo a písalo po vojne v obnovenéj ČSR.

Ján MITÁČ: Keďže sa zaoberám slovensko-maďarskými vzťahmi, spomeniem jeden príklad. Prekvapilo ma, s akou intenzitou sa horthovské Maďarsko a jeho politické špičky usilovali o odtrhnutie územia Slovenska. Maďarská vláda využila všetky prostriedky, pričom sa neštila použiť na dosiahnutie svojich cieľov vojensky a teroristické provokácie. Masívna propaganda prostredníctvom novin, letákov a budapeštianskeho rozhlasu a tiež za výdatnej podpory predstaviteľov Zjednotenej maďarskej strany spôsobila, že maďarské obyvateľstvo vrelo privítalo v novembri 1938 zmenu hraníc v prospech Maďarska, čo však po zhoršení najmä ekonomickej a sociálnej situácie už čoskoro olutovali.

• Hovoríme o horúcej jeseni v roku 1938. Čo je podľa vás bod zlomu, z ktorého už nešlo návratu, kto bol najvýraznejšou postavou tých udalostí, aká bola atmosféra tých dní?

Anton HRNKO: Udalosti z roku 1938 treba vnímať komplexne. Rok 1938 mali zavŕšiť oslavy dvadsiateho výročia založenia spoločného česko-slovenského štátu. Ale ako hovorieval sám zakladateľ ČSR Tomáš G. Masaryk, štáty sa udržiavajú myšlienkami, na ktorých vznikajú. Lenže tá myšlienka, na ktorej v roku 1918 spoločný štát vznikol, bol rovnoprávny zväzok Slovenska s Českými krajinami. Česká strana nenaplnila sľuby, ktoré dala predstaviteľom

slovenského politického hnutia. Odmietla myšlienku spoločného štátu a zneužila svoju silu na presadenie unitárnej českej štátnosti, zakrytej myšlienkou o jednotnom československom národe. No k Slovákom sa vôbec nesprávila ako k súčasťi tohto vraj jednotného národa. Nikdy ich neakceptovala ako rovnocenného partnera, takže štát sa nedal udržať v zmysle Masarykovho hesla.

Slovenská politika sa nikdy v celosti nevzdala ideálov národnej samostatnosti, ako ich deklarovala Slovenská národná rada v revolúcii rokov 1848 – 1849 a ako ich konkretizovalo Memorandum národa slovenského v roku 1861. Slovenskí autonomisti boli pokračovateľmi tohto politického programu a odvolávali sa na Pittsburskú dohodu z roku 1918, kde bol potvrdený ako nosný pilier budovania spoločného štátu Slovákov a Čechov aj českými politickými reprezentantmi na čele s T. G. Masarykom. Od polovice tridsiatych rokov minulého storočia už Praha nebola schopná zastaviť vývin slovenského národa k jeho sebaoprotiveniu. Mali sme však historickú smolu! Ako deus ex machina vstúpila do tohto procesu vonkajšia sila, ktorej Slováci neboli schopní odolávať, rovnako ako Inkovia alebo Aztékovia Španielom. A to nás poznačilo na celé obdobie, dokonca umožnilo nepriateľom slovenskej národnej osobitosti práve z dôvodu časovej korelácie naplnenia slovenských túžob po samostatnosti s expanziou nacistického Nemecka zvrátiť proces slovenského štátneho potvrdenia a zastaviť ho na ďalších takmer päťdesiat rokov.

Ťažko v slovenských pomeroch mohol byť niekto neovlečený udalostami. Otázka je, či dokázali Slováci v danej dobe vyťažiť maximum možného. Treba povedať, že nie a dôvod bola naša neskutocná roztrieštenosť a túžba po moci aj na úkor všetkých ostatných. Z hľadiska slovenských politikov z konca tridsiatych rokov nesporné najvýznamnejšiu úlohu zohral Jozef Tiso. Len vďaka jeho rozvahe sa celý proces osamostatňovania udial legálnou cestou bez väčších územných a morálnych strát. Žiaľ, najmä v neskoršom období aj pod tlakom zvnútra, nielen z Nemeckej ríše, musel urobiť viacero morálnych kompromisov. To je však už iná kapitola.

Ferdinand VRÁBEK: V lete a na jeseň 1938 už bolo pre mier a pre Československo neskoro. V čase Mnichova a Viedenskej arbitráže sme ťahali za kratší koniec, pretože demokratický Západ priesťor v strednej Európe už vzdal... Na Slovensku medzitým (v období 1918 – 1938) dorástla nová mladá generácia politikov, ktorí sa vedeli orientovať v zložitej situácii a rozhodli sa prevziať zodpovednosť za osudy Slovenska v Žiline 6. októbra 1938. Nebolo to rozhodnutie ľahké, ale nebolo ani jednoznačne prijímané od všetkých.

Martin LACKO: Všeobecne sa za taký medzník pokladá Mnichovská konferencia. Je však možné, že onou pomyselnou hranicou bolo už prijatie karlovarských požiadaviek sudetských Nemcov vládou 5. 9. 1938. Tieto šli totiž ďaleko nad rámec autonómie a znamenali prakticky stratu kontroly ústrednej moci nad pohraničím. Vláda ich prijala už 5. 9. 1938. Po prijatí Mnichova ČSR stratila svoju životaschopnosť úplne. Pokiaľ ide o najvýraznejšie osobnosti vtedajšieho Slovenska, pozitívnu rolu v záchrane toho, čo sa dalo zachrániť, zohral určite premiér J. Tiso. Podnes nedocenenými sú aj V. Tuka či F. Duřčanský, ktorí za štátnu samostatnosť nielen politicky bojovali, ale tiež u Hitlera dosiahli to, že Slovensko sa v konečnom dôsledku vyhlo osudu protektorátu.

Ján MITÁČ: Podľa môjho názoru je to Mnichov. Tu sa spečatil osud Československa, ostatné udalosti, ktoré sa odohrali, boli už len akýmsi logickým vyústením Mnichovskej dohody.

Marián TKÁČ
predseda Maticy slovenskej

Menej štátu?

Jeden z množstva nových (no podľa veku starých) kandidátov na budúceho slovenského prezidenta prichádza so známou myšlienkou „menej štátu“.

Dobre počujem, ešte menej, ako ho máme? Napadlo mi v prvej chvíli. Lebo veď na hospodárskom poli je ho už minimum, ak ešte vôbec je. Akéže už len kompetencie má tento štát v hospodárstve? Rozpredali nám totiž takmer všetky fabriky, aj zlaté nosnice, ktoré dnes znášajú vajička pre cudzích a v cudzine (tam sa za ne organizujú svetoznáme športové akcie, okrem iného, tam sa z ich výnosov podporuje rozvoj kultúry, zdravotníctva, sociálny systém a tak ďalej, a tak podobne). Pomaly, no zdá sa, že najsť prichádzame aj o našu pôdu, základ nášho národa, jeho kultúry a tradícií. Jeho podstaty. V pôdohospodárskom rezorte sa štát zmôže – no väčšia bezzubo – iba na dvíhanie prsta vo vzťahu ku kvalite potravín na pultoch „našich“ reťazcov. Ozaj, všimli ste si, že tie „naše“ reťazce sú zväčša už riadené z Prahy? Žeby platilo – ako bolo na začiatku, tak nech je aj navždy? (A to už nehovorím o čomsi nápade vrátiť sa k značke „Made in Czechoslovakia“! To už sa naša národná hrdoť a vlastenectvo naozaj rozplývajú v mori eur?)

A čo náš štát a kultúra? Ako sme si to cez televízne obrazovky pripomenuli 150. výročie Maticy a 1 150. výročie príchodu solunských bratov? Koľkože to dielny televízny dokument vznikol v našej réžii a z nášho pohľadu o osudoch sv. Cyrila a Metoda?

Aspoň že je tu Matica, že naši členovia – individuálni či kolektívni – schystajú bustu Ondreja Čabana v Komjaticiach, zorganizujú besedu o vlastenectve v Partizánskom, či vystúpia na bratislavskom pódium s tradičnými vianočnými zvykmi, ako to urobili prvú adventnú nedeľu Sebechlebcania.

Ak má byť nášho, teda slovenského štátu ešte menej, vyskakuje otázka: má byť ešte vôbec?

PREDPLATNÉ NA ROK 2014

Ročné predplatné 26 €
Polročné predplatné 13 €
Slovenské národné noviny
si môžete objednať aj na
adrese
snnredakcia@matica.sk
aj na na tel. čísle
043 / 4012 837

Vítané práce budú odmenené zaujímavými cenami Vianočná súťaž pre materské školy

Eva LACOVÁ

Matica slovenská v spolupráci s D MS organizuje v tomto roku celoslovenskú vianočnú súťaž určenú pre materské školy. Keďže poslaním materských škôl nie je len dopĺňanie rodinnej výchovy a rozvíjanie schopností detí, ale aj vzdelávanie a vytváranie ich vzťahu k prostrediu, v ktorom žijú, formovanie ich národného povedomia, vzťahu k vlasti, je spolupráca predškolských zariadení a Maticy slovenskej mimoriadne dôležitá. Aj preto organizujeme aj v tomto roku súťaž pre materské školy.

Úlohou detí z MŠ je nakresliť, namaľovať alebo hocijakým iným spôsobom vytvoriť práce s tematikou Vianoc. Materské školy, ktoré sa do súťaže zapoja, pošlú výtvarné práce do D MS, v pôsobnosti ktorých sa nachádzajú. Potom riaditelia jednotlivých D MS vyhodnotia a vyberú z každého kraja maximálne päť materských škôl, ktoré pošlú na adresu Maticy slovenskej v Martine, kde práce vyhodnotí porota. Ocenených bude dvadsaťštyri materských škôl (z každého kraja tri) a na základe spätnej odozvy aj

niekoľko detí, ktoré získajú knihu z Vydavateľstva Maticy slovenskej. Odmenené materské školy získajú od Maticy slovenskej vianočné darčeky v podobe pracovných listov pre najmenších a poukážky na štyridsaťpercentnú zľavu pri nákupe knižných publikácií z Vydavateľstva Maticy slovenskej.

V minulom roku zorganizovala Matica slovenská Veľkú Mikulášsku súťaž, ktorá sa stretla s veľkým záujmom detí aj ich pedagógov, o čom svedčí aj účasť štyridsiaticich ôsmich zapojených materských

škôl, ktoré poslali práce s mikulášskou tematikou. Vybrané materské školy boli odmenené pracovnými listami pre najmenších a tiež knižnými titulmi z matičného vydavateľstva. Do súťaže sa zapojili deti z materských škôl v Žilinskom samosprávnom kraji, keďže súťaž takéhoto charakteru sa uskutočnila po prvýkrát takpovediac „skúšobne“. Pozitívna odozva nás vedie k tomu, aby sme zorganizovali súťaž pre materské školy aj v tomto roku, ale už v celoslovenskom rozmere.

Vítazov súťaže potešili aj Ceny ministra školstva SR Už 9. ročník Dobšinského Košíc

(mf)

V utorok 29. 10. 2013 mali žiaci základných škôl (ZŠ) z celého Košického kraja veľký sviatok. V ZŠ Postupimská na sídlisku Dargovských hrdinov sa konal už deviaty ročník krajského festivalu v prednese slovenskej rozprávky Dobšinského Košice. Hlavnými organizátormi tejto prehliadky slovenských rozprávok, na ktorej sa zúčastnilo viac ako päťdesiat základných škôl z celého Košického kraja, boli Matica slovenská, zastúpená MO MS v Košiciach-Myslave, Magistrát mesta Košice, Odbor školstva OÚ v Košiciach, ZŠ Postupimská 37 v Košiciach a ZŠ v Jasove.

Kvalita súťažiacich bola počas tohto deviateho ročníka veľmi vysoká. Ťažko sa vyberali najlepší, potvrdili by to aj členovia poroty na čele s Máriou merigovou. Preto na prvých roch miestach sa v každej kategórii umiestnilo až päť súťažiacich žiakov. Víťazov veľmi potešili ceny ministra školstva SR a primátora mesta Košice.

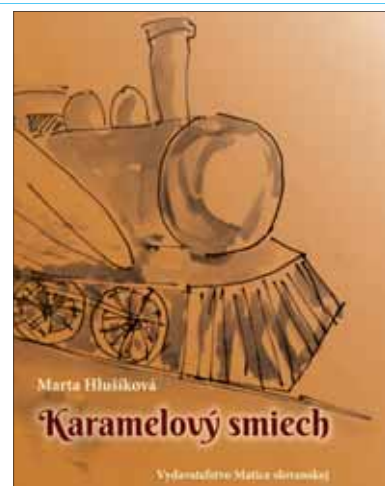
Je dôležité skonštatovať, a potvrdili to aj členovia poroty, že prednesy rozprávok v podaní detí z Košického kraja sú každý

rok čoraz kvalitnejšie. Nesmieme však zabudnúť poďakovať vedeniam ZŠ Postupimská 37 v Košiciach a ZŠ Jasov na čele s riaditeľkami Katarínou Benkovou a Alžbetou Mačatovou. Zabezpečili bezchybný priebeh, ale aj celú logistiku podujatia, o ktoré je medzi žiakmi z celého Košického kraja každým rokom stále väčší záujem.

Na záver treba spomenúť aj dva subjekty, podieľajúce sa na organizovaní takého veľkého podujatia, akým Dobšinského

Košice bezpochyby sú. Bez pomoci Magistrátu mesta Košice a odboru školstva OÚ v Košiciach by bolo prakticky nemožné takýto festival slovenskej rozprávky vôbec uskutočniť.

To, že tento krajský matičný festival má obrovskú popularitu, dokazuje aj skutočnosť, že jeho priebeh počtli návštevou až dve televízie – STV a TV Región –, ktoré odvysielali z tejto nádhernej prehliadky slovenských rozprávok zaujímavé reportáže.

Marta HLUŠÍKOVÁ: Karamelový smiech

Dielo Karamelový smiech je druhou prozaickou výpoveďou Marty Hlušíkovej. V šiestnástich poviedkach zachytáva každodenný život úsborne vtesnaný do času a priestoru, plný paradoxov a bizarných situácií, kde často nemožno viesť deliacu čiaru medzi všednosťou a výnimočnosťou. Hrdinami Hlušíkovej poviedok sú tak muži, ako aj ženy, často bizarné postavy.

Z KNIŽNEJ PONUKY VMS

WWW.VYDAVATEL.SK

043/490 68 72

objednavky@vydavatel.sk

Vydavateľstvo Maticy slovenskej tvorivo nadväzuje na vyše 140-ročnú tradíciu vydavateľskej činnosti Maticy slovenskej. Okrem celej škály vydání Maticy slovenskej tu nájdete pestrý sortiment z produkcie iných vydavateľstiev na Slovensku i v Českej republike.

Miroslav DANAJ: Rátanie rán. Biele príbehy nielen z medicíny

Predstavujeme čitateľskej verejnosti knihu autobiografických príbehov, sú prevažne viazané na autorove skúsenosti a zážitky z medicínskeho prostredia, v ktorom pôsobí viac než štyridsať rokov. Denné stretnutia s utrpením iných, stovky, ba tisícky operácií, radosť z víťazstiev (často aj vopred prehraných), ale aj úzkosť a slzy z ľudskej bezmocnosti poraziť zákonitosti genetiky, cízelovali Danajov celoživotný vzťah k človeku.

PRIPOMÍNAME SI

7. decembra

– skladateľ a spevák Pavol Hammel má 65 rokov, zároveň je päťdesiat rokov odvtedy, čo založil skupinu Prúdy

8. decembra

– pred 305 rokmi sa vo Francúzsku narodil nemecký cisár František Lotrinský (1708 – 1765), manžel rakúsko-uhorskej panovníčky Márie Terézie, ktorého doménou bolo podnikanie; na Slovensku o. i. založil prvú manufaktúrnú tovareň v Šaštíne, v tom čase najväčšiu výrobnú bavlneného tkaniva v Európe, a keramickú veľkodieľňu v Holíči

10. decembra

– namiesto slovenskej vlády vzniklo v roku 1918 ministerstvo pre správu Slovenska so sídlom v Bratislave pod vedením Dr. Vavra Šrobára

– básnik Milan Rúfus (1928 – 2009) by sa bol dožil 85 rokov

11. decembra

– 170 rokov od narodenia objaviteľa pôvodcov tuberkulózy a cholery nemeckého lekára Róberta Kocha (1843 – 1910), nositeľa Nobelovej ceny

– pred 110 rokmi zomrel jazykovedec Martin Hattala (1821 – 1903), prvý upravovateľ gramatiky a pravopisu štúrovej spisovnej slovenčiny

– 55 rokov od smrti spisovateľky Hany Gregorovej (1885 – 1958), predstaviteľky ženského hnutia v čase medzi svetovými vojnami, manželky spisovateľa Jozefa Gregora Tajovského

– v roku 1918 sa narodil ruský spisovateľ Alexander Solženicyn (umrel v roku 2008), autor diel Jeden deň Ivana Denisoviča, Onkologické oddelenie, Prvý kruh pekla, Súostrovie Gulag, rozsiahlych memoárov Autobiografia a množstva kratších próz,

– 95. výročie ureať Nobelovej ceny; 95. výročie – pred 20 rokmi do Zoznamu svetového kultúrneho dedičstva UNESCO zapísali tri slovenské lokality: Vlkolínec, Banskú Štiavnicu a komplex Spišského hradu so Spišským Podhradím a Spišskou Kapitulou

12. decembra

– pred 95 rokmi sa narodil slovenský básnik Štefan Žáry (1919 – 2007), z jeho zbierok spomeňme aspoň Dobrý deň, pán Villon, Po mne iní, Zázračný triezvy koráb, Dvanásťkrát žena, Leto nášho dospievania..., veľa prekladal z taliančiny, francúzštiny a zo španielčiny

– prezident E. Beneš, pôsobiaci v emigrácii v Londýne, podpísal v roku 1943 v Moskve zmluvu s J. V. Stalinom o spolupráci a vzájomnej pomoci so ZSSR na najbližších dvadsať rokov

13. decembra

– 150 rokov, čo sa v Košiciach narodil košický stavitel Gejza Jakab (1863 – 1915), ktorý naprojektoval a s mladším bratom Vojtechom aj postavil dnešnú budovu Východoslovenského múzea, Mestské divadlo, gymnázium, kasárne, Jakabov palác a i.

– pred 15 rokmi na Majstrovstvách Európy '98 v plávaní v Londýne získala slovenská reprezentantka Martina Moravcová tri zlaté a jednu striebornú medailu a stala sa najúspešnejšou plavkyňou šampionátu

(jč)

Týždenník Maticy slovenskej. Vydávajú MS a VMS, s.r.o., IČO 00 179 027, IČO 36 418 404. Martin. Šéfredaktor Maroš SMOLEC. Zástupcovia šéfredaktora Michal BADÍN a Emil SEMANCO. Sídlo: P. Mudroňa 1, 036 01 Martin. Tel: 043/ 40 12 837 - 8, 41 34 535, 40 12 811, e-mail: snn@matica.sk, snnredakcia@matica.sk. Filialna redakcia: Grösslingová 23, 812 51 Bratislava. Tel: 02/ 52 96 57 52. Administrácia: Matica slovenská, P. Mudroňa 1, 036 01 Martin. Tel: 043/ 40 12 837 - 8, 41 34 535. Tlač Ultra print, Bratislava. Rozširuje PNS, Mediaprint Kapa a redakcia. Redakčná rada: Marián TKÁČ, Ján ČOMAJ, Ján JANKOVIČ, Jaroslav CHOVAŇEC, Drahošlav MACHALA, Andrej STRÝČEK, Štefan SUCHÝ, Jozef ŠIMONOVÍČ. Podávanie novinových zásielok povolené OZ SsRp Banská Bystrica, č.j.1081-93-PTP z 30. 3. 1993. Objednávky na predplatné prijíma redakcia SNN, Slovenská pošta a každý doručovateľ. Objednávky zo zahraničia: redakcia SNN a Slovenská pošta, a. s., Stredisko predplatného tlače, Námestie slobody 27, 810 05 Bratislava 15, e-mail: zahranicna.tlac@slposta.sk. Ročné predplatné 26 €, v ČR 530 Kč + 460 Kč poštovné, Európa 100€, ostatný svet 180USD. Neobjednané rukopisy a fotografie nevraciam. MIČ 49 644, ISSN 0862-8823. EV 4009/10.